

IVAR EIMHJELLEN OG AUDUN FLADMOE

Frivillighet, klasse og sosial ulikhet

Norsk frivillighet i et klasseperspektiv

Ivar Eimhjellen
Audun Fladmoe

Frivillighet, klasse og sosial ulikhet

Norsk frivillighet i et klasseperspektiv

Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor

Bergen/Oslo 2020

© Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor 2020
Rapport 2020:1

Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor
c/o Institutt for samfunnsforskning
Munthes gate 31
Postboks 3233 Elisenberg
0208 Oslo
www.sivilsamfunn.no

ISBN (print): 978-82-7763-650-4
ISBN (online): 978-82-7763-651-1

ISSN (print): 1891-2168
ISSN (online): 1891-2176

Rapporten er finansiert av Kulturdepartementet gjennom prosjektet «Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor». Senteret er et samarbeidsprosjekt mellom NORCE Samfunn og Institutt for samfunnsforskning.

Innhold

Innledning	5
Klasse, kapital og sosial ulikhet.....	6
Frivillighet som klassefenomen	8
Data og metode	10
Måling av kapital og klasse	12
Sosial ulikhet i frivillig innsats	17
Utdanning	18
Familiebakgrunn	22
Yrkesstatus og inntekt.....	26
Nettverk	29
Samlet analyse	33
Oppsummering	39
Frivillig innsats og yrkesklasse.....	41
Frivillig arbeid etter yrkesklasse	42
Organisasjonstyper og arbeidsoppgaver	44
Oppsummering	48
Frivillig innsats og ulike kapitalformer.....	49
Organisasjonstyper plassert i det sosiale rommet	53
Typer av frivillig arbeid plassert i det sosiale rommet.....	55
Oppsummering	58
Oppsummering og konklusjon.....	59
Norsk frivillighet som et klassefenomen?.....	60
Appendiks	61
Litteratur	65
Sammendrag/Abstract.....	69

Innledning

Selv om Norge generelt blir regnet for å være et egalitært samfunn, har de sosiale ulikhetene målt som økonomiske forskjeller økt over tid (Geier og Grini 2018, SSB 2018a, SSB 2018b). Sosial ulikhet handler om personers og gruppers tilgang til ulike typer ressurser og goder, og om hvilken makt og hvilke livsbetingelser dette gir. Samtidig kan sosial ulikhet også handle om kulturelle og sosiale forskjeller. Basert på ulik tilgang til ressurser som utdanning, kulturelle preferanser og sosiale nettverk skapes det sosiale skiller mellom mennesker og mellom grupper av mennesker. Man kan på denne måten se sosial ulikhet som et utfall av ulik tilgang til økonomisk, kulturell og sosial kapital (Savage 2015, Bourdieu 1993). Personer som besitter like mengder og like typer ressurser, kan videre sies å ha samme sosiale posisjon og å tilhøre samme sosiale gruppe eller klasse.

Innen frivillighetsforskningen har det vært mye oppmerksomhet om hvordan ressurser som inntekt, utdanning og nettverk skaper ulikhet i frivillig deltakelse (Musick og Wilson 2008). Men bildet er sammensatt. Blant annet viser studier fra Norge at høyt utdannede og personer med brede nettverk deltar mer i frivillig arbeid enn andre, mens økonomisk ulikhet i særlig grad preger idrettsfrivillighet (Fladmoe, Sivesind og Arnesen 2018, Folkestad, Christensen, Strømsnes og Selle 2015, Ødegård, Bakken og Strandbu 2016). Det er også forsket mye på hvordan kjennetegn som kjønn, alder og etnisitet skaper ulikhet i frivillig deltakelse (Eimhjellen og Arnesen 2018, Eimhjellen, Steen-Johnsen, Folkestad og Ødegård 2018, Fladmoe et al. 2018, Fladmoe, Eimhjellen, Sivesind og Arnesen 2019).

Hittil har forskningen på ulikhet i frivillig deltakelse i Norge basert seg på enkle indikatorer som høyeste utdanningsnivå, inntekt og sosiale nettverk. Det mangler studier som tar i bruk et eksplisitt klasseperspektiv på disse temaene, der ulike former for ressurser blir knyttet til sosial klasse og sosial posisjon, eller der frivillig innsats kan være et uttrykk for klasses tilhørighet. I denne rapporten tetter vi noen av disse hullene på to måter: For det første undersøker vi mer detaljert sammenhengen mellom deltakelse i ulike former for frivillig arbeid og en rekke enkeltindikatorer utover de «vanlige», som fagområdet for ens høyeste utdanning, ens foreldres utdanning og ulike mål på inntekt og

nettverk. For det andre undersøker vi sosial ulikhet i frivilligheten i et mer eksplisitt klasseperspektiv og med andre metoder enn det som er gjort før.

Helt generelt handler dette om å få et klarere bilde av sammenhengene mellom individers sosiale posisjon og deres frivillige engasjement. Finnes det sammenhenger mellom sosiale klasser, ressursformer og kapitalformer og om man er frivillig i Norge, eller hvor mye eller hvilken type frivillig arbeid man gjør? Finnes det klasseskiller mellom typer av frivillighetsfelt, typer organisasjoner eller typer arbeidsoppgaver? Står for eksempel idrettsfrivillighet først og fremst høyt i et økonomisk klassehierarki, mens andre former for frivillighet er kjennetegnet av mye kulturell kapital? Dette er blant spørsmålene vi vil undersøke i denne rapporten.

Klasse, kapital og sosial ulikhet

I et klasseperspektiv fokuserer man på hvordan sosiale klasser og ulikhet skapes og opprettholdes som følge av menneskers tilgang til ulike typer ressurser eller kapitalformer. En moderne tilnærming (blant flere) til klasse og ulikhet skiller hovedsakelig mellom tre former for ressurser eller kapital: *økonomisk kapital*, *kulturell kapital* og *sosial kapital*. *Økonomisk kapital* omfatter pengeverdier (monetære) som inntekt, eierskap og formue – hvor mye penger man har til rådighet, og som kan investeres og potensielt akkumulere mer kapital – som igjen skaper sosiale skiller mellom dem som har lite og dem som har mye. *Kulturell kapital* på sin side handler mer om personers kunnskap og kompetanse, mestring av kulturelle koder og om kulturelle preferanser som smak, interesser og aktiviteter. Mengde og type kunnskap og ulike kulturelle preferanser skaper statushierarkier og sosiale skiller der noen former for kunnskap og smak blir sett på som mer verdifulle eller høyverdige enn andre. *Sosial kapital* omfatter en persons sosiale nettverk, vennskap og tilknytninger, og i hvilken grad man kan oppnå ulike ting gjennom sine relasjoner til andre mennesker – hvilke ressurser som kan mobiliseres gjennom nettverkene¹. Noen mennesker inngår i nettverk på flere ulike samfunnsfelt eller sfærer, og i ulike deler av samfunnshierarkiet, og kan potensielt dra nytte av vennskap og kjennskap for å skaffe seg ulike typer fordeler. Sosiale nettverk kan på denne måten være med på skape sosial ulikhet mellom dem som har mye nettverksressurser, og dem som har lite. (Savage 2015).

Når det finnes ulike former for kapital, kan også sammensetningen av enkeltpersoners samlede kapital variere; man kan for eksempel ha høy

¹ Begrepet *sosial kapital* er innen frivillighetsforskningen sterkt knyttet til Robert Putnamns forståelse, som inkluderer både sosiale nettverk og tillit mellom mennesker, som igjen uttrykkes i sivilsamfunnsorganisasjoner. I et klasseperspektiv, og særlig knyttet til sosiologen Pierre Bourdieus arbeid, omfatter sosial kapital mest de faktiske eller potensielle ressursene som kan mobiliseres gjennom sosiale nettverk, og har mindre fokus på tillit. Les mer om dette i boken *Sosial kapital i Norge* (Wollebæk og Seggaard 2011). I denne rapporten vil vi knytte begrepet sosial kapital til klasseperspektivet og til en bourdieusk forståelse.

økonomisk kapital og mindre kulturell og sosial kapital. Alene og i samspill med hverandre skaper altså beholdningen og sammensetningen av de ulike kapitalformene sosiale ulikheter og sosiale klasser, og de bestemmer individers sosiale posisjon (Savage 2015, Bourdieu 1993). Et helt sentralt poeng i klasse teorien er at tilgangen til eller beholdningen av slike ressurser avgjør hvilken makt og livsbetingelser et individ har. De skaper et hierarkisk sosialt klassesystem der noen har mer makt og bedre livsbetingelser enn andre. Samtidig vil det også skapes horisontale skiller mellom grupper basert på sammensetningen av de ulike typene ressurser og kapital, for eksempel at noen har mer økonomisk kapital, mens andre har mer kulturell kapital.

For å analysere og illustrere individers og gruppers sosiale posisjon står også begrepet om *det sosiale rommet* sentralt. Basert på den totale mengden av kapital og på sammensetningen av de ulike kapitalformene vil individer, grupper og klasser plassere seg i visse posisjoner i et flerdimensjonalt sosialt rom. Den vertikale dimensjonen omfatter det totale volumet av kapital, der de som har mye kapital, plasserer seg over de som har lite kapital. Den horisontale dimensjonen omfatter beholdningen av type kapital. Her kan for eksempel personer med mye kulturell kapital plassere seg mot venstre i det sosiale rommet, mens personer med mye økonomisk kapital kan plassere seg til høyre. Posisjoner som er nære hverandre i det sosiale rommet, innebærer altså en likhet i volum og sammensetning av kapital.

Videre antar man at personer med like posisjoner også ligner på hverandre når det gjelder andre kjennetegn som holdninger, verdier og handlingsmønstre – at de utgjør klasser av personer som ligner hverandre på flere ulike måter. Samtidig er ikke disse klassene nødvendigvis eksplisitte eller manifesterte klasser i form av en egen klassebevissthet. Det er ikke nødvendigvis slik at individene i samme klasse vil identifisere seg som en del av en slik klasse. Likevel kan vi forstå disse sosiale posisjonene som sannsynlige eller latente klasser som under visse omstendigheter kan mobiliseres som egne grupper, sosialt, kulturelt eller politisk (Faber, Prieur, Rosenlund og Skjøtt-Larsen 2014).

Ved å endre sin totale beholdning av kapital kan individer bevege seg oppover eller nedover i det sosiale rommet, samtidig som de også kan bevege seg horisontalt basert på fordelingen av kapitalformer og om de konverterer en kapitalform til en annen. Vi snakker her om *sosial mobilitet*, om individers muligheter til å skifte posisjon i det sosiale rommet. Selv om den sosiale mobiliteten vil variere fra samfunn til samfunn, er det likevel en generell tendens til at klassestruktur og sosiale posisjoner blir reproduisert over generasjoner, fra foreldre til barn. Det er større sannsynlighet for at man blir værende i den klassen man er født inn i, enn at man bytter klasse (Savage 2015).

I Norge er de sosiale ulikhetene relativt lave og den sosiale mobiliteten høy, sammenlignet med de fleste andre land. En del av forklaringen på dette er den omfattende velferdsstaten i Norge, som bidrar til å utligne sosiale forskjeller: et

gratis og inkluderende skolesystem og tung satsing på høyere utdanning, et kunnskapsbasert arbeidsmarked og en sentralisert lønnspolitikk med en sammenpresset lønnsstruktur. I Norge har barns sosiale bakgrunn lite å si for fremtidig inntektsulikhet (inntekt som et av flere mål på økonomisk kapital) sammenlignet med de fleste andre land. Men når det gjelder utdanning (utdanning som et av flere mål på kulturell kapital), ser vi at foreldres utdanningsnivå har relativt mye å si for barnas utdanningsnivå. (Salvenes 2017).

At det eksisterer sosial ulikhet også i Norge, er det liten tvil om, selv om størrelsen på ulikhetene er mindre enn i andre land. Betydningen av *sosiale klasser* er likevel omstridt, noe som gjerne knytter seg til diskusjoner om selve begrepet, til ulike teorier om klasse, og om skillet mellom subjektive og objektive oppfatninger av klasse og klassetilhørighet. I Norge og Skandinavia blir gjerne klassebegrepet i seg selv og den subjektive klassetilhørigheten nedtonet, selv om klasser objektivt kan sies å eksistere. Det blir også hevdet at sosiale klasser eksisterer på andre og mindre åpenlyse måter i Norge og Skandinavia enn tidligere og sammenlignet med mange andre land (Faber et al. 2014, Toft og Flemmen 2019).

I denne rapporten vil vi bruke et såkalt objektivt mål på klasse. Det vil si at det er vi som forskere som deler inn individer i klasser basert på flere ulike mål, uavhengig av hvordan individer selv identifiserer seg med og eventuelt plasserer seg i klasser. Det vi er interessert i, er hvordan slike klasseposisjoner samvarierer med ulike mål på frivillig engasjement.

Frivillighet som klassefenomen

Som vi har vært inne på, er klasseperspektivet i liten grad brukt til å utforske frivillig innsats (Dean 2016). Dette gjelder like mye i Norge som internasjonalt. Samtidig vet vi at det finnes store sosiale ulikheter i hvem som engasjerer seg som frivillige i ulike samfunn. Selv om tidligere forskning på frivillighet i liten grad har tatt i bruk et eksplisitt klasseperspektiv, er det likevel gjort mange studier med indikatorer som kan knyttes til kapitalformene (Musick og Wilson 2008). For eksempel har flere studier pekt på at inntekt og tilknytning til arbeidsmarkedet, som gjerne brukes som en indikatorer på økonomisk kapital, ofte er koblet til sannsynlighet for å gjøre frivillig arbeid (Wilson 2000, Fladmoe et al. 2018). Personer som tjener godt og er i arbeid, har gjerne større sannsynlighet for å delta i frivillig arbeid enn andre.

En vanlig forklaring på hvorfor det er en sammenheng mellom det å delta i betalt og frivillig arbeid, er at man gjennom det betalte arbeidet blir sosialt integrert og bygger nettverk – man omgås og skaper sosiale relasjoner til kolleger, samarbeidspartnere, brukere og kunder. Denne typen kontakter øker sannsynligheten for at man blir kjent med muligheten for å delta i frivillig arbeid, og for at man synliggjør seg som attraktiv blant dem som rekrutterer til frivillig arbeid (Wollebæk, Sætrang og Fladmoe 2015). På den måten kan

arbeidsmarkedstilknytning være en indikator for både sosial og økonomisk kapital. Studier fra Norge har for eksempel vist at bredde i sosiale nettverk og det å få forespørsler om deltakelse har svært stor betydning for om man deltar eller ikke. I en samlet analyse av data fra Norsk medborgerpanel, fant Wollebæk mfl. (2015) at alt annet likt, blir sannsynligheten for å delta i frivillig arbeid *firedoblet* dersom man får en forespørsel fra noen. Hvis man inngår i sosiale nettverk der det er vanlig å delta i frivillig arbeid, vil det derfor være mer sannsynlig at man blir invitert med. Samtidig kan man gjennom deltakelse i frivillig arbeid også utvikle nye vennskap, relasjoner og sosiale nettverk.

I tillegg til nettverk har utdanningsnivå, som kan ses som en indikator på kulturell kapital, vist seg å være blant de mest konsistente forklaringsfaktorene for hvem som gjør frivillig arbeid (Musick og Wilson 2008, Fladmoe et al. 2018, Wollebæk et al. 2015). Jo høyere utdanning man har, jo større sannsynlighet er det for at man gjør frivillig arbeid.

En annen indikator som kan knyttes til klasseperspektivet, handler om i hvilken grad foreldres engasjement smitter over på barna – at handlingsmønstre og normer blir overført på tvers av generasjoner. Dette kan igjen indikere en reproduksjon av klasser og posisjoner i det sosiale rom. Her er det en tydelig tendens til at foreldres frivillige engasjement øker sannsynligheten for eget frivillig engasjement (Wollebæk et al. 2015, Bekkers 2007, Mustillo, Wilson og Lynch 2004).

De overordnede mønstrene for ressursbeholdning og deltakelse i frivillig arbeid varierer imidlertid mellom ulike typer frivillige oppgaver og mellom ulike organisasjonstyper. I Norge har det for eksempel vist seg at inntekt har særlig stor betydning for frivillig arbeid innen idrett og innen bolig og økonomi (der også betalt arbeid har betydning), men mindre i de andre organisasjonstypene. Høy utdanning er likevel en gjennomgående viktig forklaring for at man deltar i de fleste organisasjonstypene, men dog noe mindre viktig innenfor idrett og innenfor religion og livssyn (Fladmoe et al. 2018).

Det ser altså ut til at beholdningen av ulike typer ressurser er sterkt knyttet til om man gjør frivillig arbeid, og at sannsynligheten er større jo større ressurser man har. På aggregert nivå finner man også sammenhenger mellom inntektsulikhet i et gitt land og frivillig innsats (Veal og Nichols 2017). I land med høy grad av frivillig innsats er inntektsulikheten ofte relativt lav, slik som i Norge og de andre skandinaviske landene. Dette gjelder også spesielt for frivillig innsats av en viss varighet og frivillig innsats for idrettsorganisasjoner (Veal og Nichols 2017).

For bedre å forstå sammenhengen mellom sosial ulikhet, klasse og frivillig arbeid skal vi i denne rapporten foreta to typer analyser. Først undersøker vi sammenhengen mellom deltakelse i frivillig arbeid og en rekke enkeltindikatorer på sosial ulikhet. I tillegg til utdanning, inntekt og arbeidsmarkedstilknytning, som vi har studert flere ganger tidligere, ser vi også på foreldres utdanningsnivå, utdanningsretning, ulike mål på inntekt og ulike

mål på nettverk. For det andre gjennomfører vi en klasseanalyse av frivillig engasjement, der vi undersøker betydningen av hvilken yrkesposisjon man har, og betydningen av ens sosiale posisjon basert på beholdningen av de tre kapitalformene. I disse analysene tar vi også i bruk metodiske tilnærminger som ikke er benyttet i forskning på frivillighet i Norge tidligere. Dette innebærer at vi undersøker om ulike typer frivillig arbeid kan knyttes til bestemte kapitalformer og klasseposisjoner. I neste del vil vi redegjøre for datagrunnlaget og den metodiske tilnærmingen i de ulike analysene.

Data og metode

Datagrunnlaget i rapporten er en omfattende landsrepresentativ spørreundersøkelse, som ble gjennomført våren 2019 blant medlemmer av Kantars webpanel, GallupPanelet (se www.galluppanelet.no). GallupPanelet består av om lag 50 000 personer som har sagt ja til å svare på spørreundersøkelser med jevne mellomrom. Kantar rekrutterer medlemmene i panelet ved hjelp av sannsynlighetsutvalg. Det vil si at de inviterer tilfeldige personer til å delta. Dette reduserer problemer med såkalt «selvseleksjon», at respondenter selv bestemmer om de vil delta i en undersøkelse. Dette skiller GallupPanelet fra mange andre paneler i markedet, som ofte baserer seg på selvrekruttering (altså at man selv kan melde seg på) eller eksisterende kundelister.

Med utgangspunkt i basen over tilfeldig rekrutterte personer ble det trukket et stratifisert utvalg på 11 469 personer som gjenspeiler befolkningens sammensetning når det gjelder kjønn, alder, utdanning og geografi. Av disse besvarte 5154 personer undersøkelsen, noe som gir en svarprosent på 45.² Spørreskjemaet inneholder detaljerte spørsmål om deltakelse i frivillig arbeid og politiske aktiviteter, motivasjon og holdninger – i tillegg til en rekke bakgrunnsspørsmål om yrke, utdanning og nettverk. Median intervjuetid var 13 minutter.

Tabell 1.1 viser den prosentvise fordelingen i populasjonen, bruttoutvalget (de som ble invitert til å delta) og nettoutvalget (de som svarte) etter kjønn, alder, utdanning og geografi. Tabellen viser også avvik mellom populasjonen og nettoutvalget og mellom bruttoutvalget og nettoutvalget. Den første av disse viser hvordan utvalget avviker fra den norske befolkningen generelt, mens den andre viser hvordan frafallet i undersøkelsen varierer mellom ulike grupper.

² Det er viktig å understreke at siden respondentene i GallupPanelet har sagt seg villig til å svare på spørreundersøkelser jevnlig, er dette en gruppe mennesker som har høyere motivasjon til deltakelse sammenlignet med den øvrige befolkningen.

Tabell 1.1 Kjennetegn ved respondentene i undersøkelsen. Populasjon, bruttoutvalg og nettoutvalg

	Popu- lasjon ¹	Brutto- utvalg	Netto- utvalg	Popu- lasjon – netto	Brutto – netto
Menn	50,1 %	49,3 %	48,9 %	-1,3 %	-0,4 %
Kvinner	49,9 %	50,7 %	51,1 %	1,3 %	0,4 %
18–29 år	20,1 %	18,4 %	12,0 %	-8,1 %	-6,4 %
30–39 år	17,1 %	18,9 %	13,8 %	-3,3 %	-5,1 %
40–49 år	17,3 %	16,0 %	14,1 %	-3,3 %	-1,9 %
50–59 år	16,4 %	17,3 %	19,4 %	3,0 %	2,1 %
60–69 år	13,7 %	16,6 %	21,6 %	7,9 %	5,0 %
70 år eller eldre	15,4 %	12,9 %	19,2 %	3,8 %	6,2 %
Grunnskole / ikke oppgitt	25,8 %	15,0 %	8,3 %	-17,5 %	-6,7 %
Vgs./yrkesfag/fagskole	40,1 %	46,8 %	52,6 %	12,5 %	5,8 %
Uni./høgskole kort	24,1 %	22,0 %	22,6 %	-1,5 %	0,6 %
Uni./høgskole lang	10,0 %	16,2 %	16,5 %	6,5 %	0,3 %
Oslo/Akershus	24,5 %	26,5 %	25,3 %	0,8 %	-1,2 %
Østlandet for øvrig	26,5 %	24,3 %	26,0 %	-0,5 %	1,7 %
Sør- og Vestlandet	31,1 %	30,3 %	30,3 %	-0,8 %	-0,1 %
Tr.lag/Nord-Norge	18,0 %	18,9 %	18,5 %	0,5 %	-0,4 %
n	4 205 704	11469	5154		

¹ Populasjonstall er hentet fra SSB.no. Oppdaterte befolkningstall per 1. januar 2019.

Når det gjelder kjønn, er hovedtrekket i tabellen at avvikene er små. Det er marginalt flere menn enn kvinner i populasjonen, mens det ble trukket noen flere kvinner enn menn til å delta i undersøkelsen (bruttoutvalg). Kvinner hadde også noe høyere svartilbøyelighet enn menn (0,4 prosentpoeng), noe som i sum betyr at det er om lag 51 prosent kvinner og 49 prosent menn i utvalget vi analyserer (nettoutvalget).

Det er større variasjon mellom ulike aldersgrupper. Avvikene i kolonnen som viser forskjellen mellom brutto og netto, viser at svartilbøyeligheten er langt høyere blant eldre enn blant unge. Dette fører til skjevheter sammenlignet med befolkningen som helhet. Mens personer under 30 år utgjør 20 prosent av populasjonen, utgjør de bare 12 prosent av nettoutvalget. På den andre siden utgjør personer over 70 år 15 prosent av populasjonen og 19 prosent av nettoutvalget. Et lignende mønster ser vi når det gjelder utdanningsnivå, særlig mellom dem med grunnskole og dem med videregående som høyeste utdanning. Mens 26 prosent av befolkningen har grunnskole som høyeste utdanningsnivå, gjelder dette bare 8 prosent i nettoutvalget, og blant disse var også svartilbøyeligheten lavere enn for de andre utdanningsgruppene. På den

annen siden har 40 prosent i befolkningen videregående eller fagskole som høyeste utdanningsnivå, mens dette gjelder hele 53 prosent i nettoutvalget. Blant dem med høyere utdanning fra universitet eller høyskole, ser vi at det er en overvekt av personer med lang høyere utdanning. Andelen med kort høyere utdanning (inntil 4 år) speiler befolkningen i stor grad.

Til slutt viser tabellen at de geografiske avvikene er begrensede. Om lag en fjerdedel av respondentene kommer fra Oslo eller Akershus, og like mange kommer fra andre steder på Østlandet. Nærmere en tredjedel kommer fra Sør- eller Vestlandet, mens i underkant av en femtedel kommer fra Trøndelag eller Nord-Norge.

For å korrigere for de skjevhetene som er beskrevet her, har vi vektet datamaterialet i henhold til kjønn, alder og utdanning når vi undersøker sammenhengen mellom deltakelse i frivillig arbeid og ulike bakgrunnskjenntegn i kapittel 2.

Måling av kapital og klasse

Som nevnt bruker vi objektive mål på klasser der vi tildeler individer klasseposisjoner basert på hva de har svart på ulike spørsmål om inntekt, yrke, utdanning, kulturelle preferanser og sosialt nettverk. I den seneste undersøkelsen om frivillig innsats har vi derfor utvidet og forbedret noen indikatorer for å kunne måle ulike kapitalformer og klasseposisjon. Vi har her tatt utgangspunkt i standarder fra norsk og internasjonal klasseforskning i spørsmålsstillingene.

For å måle økonomisk kapital bruker vi spørsmål om hovedkilde til livsopphold og om personlig lønnsinntekt. En svakhet ved å bare bruke lønnsinntekt er at vi mangler informasjon om kapitalinntekter og formue, men vi bruker likevel lønnsinntekt som en indikator for økonomisk kapital som ses i sammenheng med de andre kapitalformene. For å måle kulturell kapital har vi inkludert mål på utdanningsnivå, utdanningsområde eller emne og om foreldres utdanningsnivå. Her har vi også med indikatorer for beholdningen av litteratur i hjemmet de vokste opp i, og vurderinger av ulike påstander knyttet til kunst og kultur. Når det gjelder sosial kapital har vi spurt respondentene om kjennetegn ved deres sosiale nettverk og potensielle ressurser knyttet til deres nettverk.

En spesifikk tilnærming for å måle klasseposisjon er å basere seg på yrke og stillingskategorier justert for inntekt. Dette kan sies å være en deduktiv tilnærming der dataene blir tilpasset til forhåndsdefinerte kategorier eller modeller. Her følger vi en yrkesklassifisering utviklet av The Oslo Register Data Class Scheme (ORDC) (Hansen, Flemmen og Andersen 2009). Utgangspunktet her er, som forklart over, at man kan skille ut klasser både vertikalt etter total kapitalbeholdning og horisontalt etter sammensetningen av kapitalformer (økonomisk og kulturell). Med inspirasjon fra tidligere arbeider av Bourdieu (Bourdieu 1984, Bourdieu 1996), Hansen (1995) og Rosenlund

(2000) fordeler vi individer i syv klasser basert på yrkeskategori: elite, øvre middelklasse, nedre middelklasse, faglærte arbeidere, ufaglærte / delvis faglærte arbeidere, bønder, skogsarbeidere og fiskere, og til slutt de som står på ulike former for offentlige velferdsytelser. De tre øverste klassene skiller vi i tillegg ut i tre segmenter på bakgrunn av sammensetning av kapital, henholdsvis økonomisk og kulturell kapital. For å justere unøyaktige eller vide yrkeskategorier der inntekten kan variere mye innenfor en og samme yrkeskategori, kan man bruke mål på lønnsinntekt og kapitalinntekt for å plassere individer (se Hansen et al. 2009 for videre diskusjon og forklaring av koding). I vårt tilfelle bruker vi spørsmål om lønnsinntekt med 8 inntektskategorier.

Basert på denne yrkesinndelingen skiller vi da mellom 13 ulike segmenter som individer kan plasseres i (tabell 1.2):

1. kulturell elite
2. profesjonell elite
3. økonomisk elite
4. kulturell øvre middelklasse
5. profesjonell øvre middelklasse
6. økonomisk øvre middelklasse
7. kulturell nedre middelklasse
8. profesjonell nedre middelklasse
9. økonomisk nedre middelklasse
10. faglærte arbeidere
11. ufaglærte arbeidere
12. primærnæring
13. velferdsytelser

Tabell 1.2 Klasseinndeling basert på yrker og inntekt (ORDC)

Eliten		
Kulturell elite Professorer, artister, forlagssjefer osv.	Profesjonell elite Leger, dommere, piloter	Økonomisk elite Høy kapitalinntekt Ledere med inntekt kr 1 mill.+
Middelklassen		
Kulturell øvre middelklasse Lærere m/BA, spesialpedagoger, bibliotekarer, journalister, underholdningsartister	Profesjonell øvre middelklasse Konsulenter, ingeniører, nestledere, spesialistsykepleiere (m/MA), psykologer	Økonomisk øvre middelklasse Medium kapitalinntekt Ulike ledere i privat sektor, finansmeglere, regnskapsførere med inntekt kr 500 000–1 mill.
Kulturell nedre middelklasse Lærere, grunnskolelærere, barnevernspedagoger, sosialarbeidere, barnesykepleiere	Profesjonell nedre middelklasse Sykepleiere, autoriserte sosialpedagoger, førstesekretærer, kokker, maskinister	Økonomisk nedre middelklasse Lav kapitalinntekt Like yrkestitler som høyere økonomiske klasser, men med inntekter under kr 500 000
Arbeiderklasser		
Faglærte arbeidere Hjelpepleiere, miljøterapeuter (lignende sosialarbeidere), elektrikere		
Ufaglærte, delvis faglærte arbeidere Assistenten, renholdsarbeidere, vektere, vaktmestre, sjåførere, servitører		
Bønder, skogbrukere, fiskere Mer inntekt fra primærnæringer enn fra lønn og kapitalinntekt		
Velferdsoverføringer		
Mer velferdsoverføring enn inntekt fra lønn og kapital		

Vi vil på bakgrunn av denne yrkesklassifiseringen undersøke i hvilken grad nivå og typer av frivillig innsats varierer etter klasseposisjon. Er det eliten, middelklassen eller de nedre klassene som gjør mest frivillig arbeid, og hvilken type frivillig arbeid kan sies å være typisk arbeiderklassefrivillighet eller elitefrivillighet?

En annen tilnærming for å måle klasseposisjoner er gjennom en multipel korrespondanseanalyse (MCA) av de ulike kapitalindikatorer. MCA er en eksplorerende statistisk metode for nominelle, kategoriske data. Denne tilnærmingen er induktiv, noe som betyr at vi tilpasser kategorier og modeller ut fra hva dataene forteller oss. Sammenhenger mellom to eller flere variabler studeres her i et sosialt rom eller kart hvor lignende respondenter / respondenter som har svart likt på de ulike spørsmålene, samles i klynger. Nærheten mellom punktene i kartet illustrerer altså likhet mellom respondenter i svar de har gitt

på ulike spørsmål. De ulike indikatorene for de tre kapitalformene er som følger (tabell 1.3):

Tabell 1.3 Indikatorer for de tre kapitalformene

Økonomisk kapital	Personlig inntekt
Kulturell kapital	Egen utdanningslengde Utdanningsfelt Fars utdanningslengde Mors utdanningslengde Mengde bøker i oppveksthjem Holdning: De fleste venner er opptatt av kunst og kultur. Holdning: Det er viktig å bruke ressurser for å bevare kunst og kultur. Holdning: Det finnes ikke god eller dårlig kunst, men ulik smak. Holdning: Det bør være mindre sport og mer kunst og kultur i mediene.
Sosial kapital	Antall nære venner Nettverksstøtte: får hjelp til å finne jobb Nettverksstøtte: kan låne penger Nettverksstøtte: har høy stilling i næringsliv/politikk

Videre i denne rapporten skal vi i kapittel 2 undersøke sammenhenger mellom deltakelse i ulike former for frivillig arbeid og enkeltindikatorer for økonomisk, kulturell og sosial status. I kapittel 3 skal vi se nærmere på sammenhengen mellom deltakelse i frivillig arbeid og klasse basert på yrkesposisjon. Videre i kapittel 4 undersøker vi sosial ulikhet i frivillig arbeid med utgangspunkt i en klasseanalyse der vi ser på hvordan former for frivillig arbeid er strukturert eller «klasset» i forhold til individers beholdning og sammensetning av økonomisk, kulturell og sosial kapital. Vi avslutter rapporten med å oppsummere og diskutere resultatene fra analysene og hva disse sier oss om frivillighet, klasser og sosial ulikhet i Norge.

Sosial ulikhet i frivillig innsats

I dette kapitlet undersøker vi sammenhengen mellom deltakelse i ulike former for frivillig arbeid og sentrale kjennetegn på sosial ulikhet som på ulikt vis knytter seg til økonomisk, kulturell og sosial kapital: utdanning, familiebakgrunn, yrkesstatus, inntekt og nettverk. Vi undersøker sammenhengen mellom slike kjennetegn og deltakelse i frivillig arbeid for ulike typer organisasjoner. I enkelte tilfeller undersøker vi også sammenhengen mellom sosial bakgrunn og ulike arbeidsoppgaver. Det er ikke åpenbart at de ulike bakgrunnskjennetegnene har lik betydning i alle deler av frivillig sektor og for alle typer arbeidsoppgaver. I analysene skiller vi derfor mellom syv ulike organisasjonstyper:

- idrettsorganisasjoner
- kultur- og fritidsorganisasjoner
- velferdsorganisasjoner
- samfunnsrettede organisasjoner
- velforeninger, nærmiljø- og boligorganisasjoner
- arbeidslivsorganisasjoner
- tros- og livssynsorganisasjoner

Denne inndelingen følger i stor grad inndelinger vi har brukt i tidligere rapporter (Fladmoe et al. 2018, Folkestad et al. 2015), med unntak for at vi har skilt ut arbeidsliv fra velforeninger, nærmiljø og bolig. Dette er gjort ut fra en antakelse om at frivillige innenfor disse to kategoriene skiller seg fra hverandre, blant annet ved at frivillige i arbeidslivsorganisasjoner nærmest per definisjon vil være i arbeid eller har vært i arbeid inntil nylig.

Vi ser først på sammenhengen mellom hver enkelt variabel og deltakelse i frivillig arbeid. Deretter avslutter vi kapitlet med samlede analyser, der vi undersøker hvor viktig hver enkelt faktor er når vi ser alle variabler i sammenheng og kontrollerer for andre kjennetegn.

Utdanning

Vi begynner med å se på ulike mål på utdanning. I litteraturen vektlegges det ulike mulige mekanismer for at utdanning kan være viktig (Musick og Wilson 2008). For det første er det en selvforsterkende effekt i rekrutteringsfasen: Man har en tendens til å rekruttere frivillige som ligner på en selv, og siden høyt utdannede allerede er overrepresentert blant frivillige, er det flest med høy utdanning som får forespørsler om deltakelse. For det andre har høyt utdannede personer ofte kompetanse som gjør at de kan utføre mange ulike typer oppgaver. Dette gjør dem attraktive for organisasjoner, og det gjør at de oftere kan finne oppgaver som føles lystbetonte.

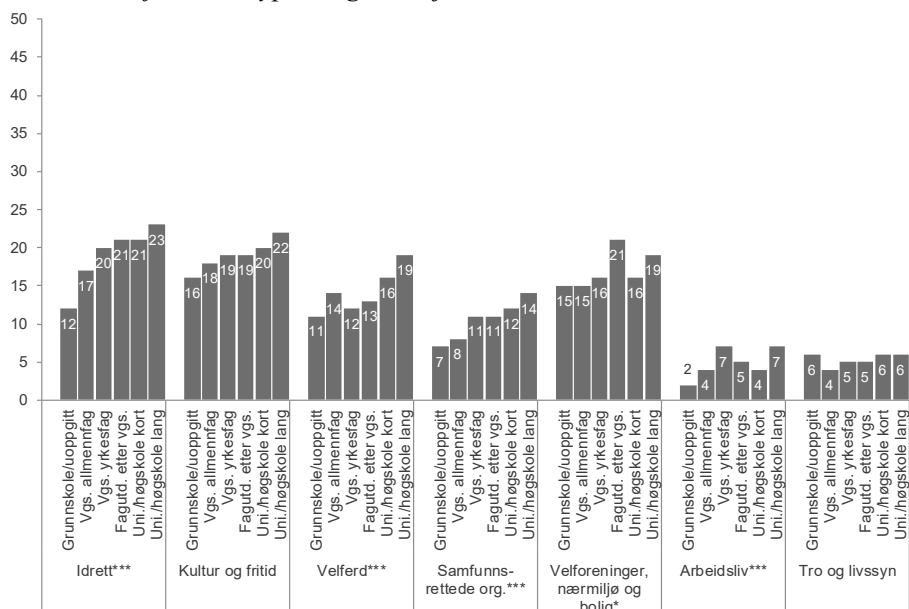
De fleste studier begrenser seg imidlertid til å undersøke betydningen av egen utdanning. I dette kapitlet skal vi i tillegg også undersøke betydningen av utdanningsretning og foreldres utdanningsnivå.

Eget utdanningsnivå

I tråd med tidligere studier av frivillig innsats i Norge finner vi en klar sammenheng mellom eget utdanningsnivå og deltakelse. Alt i alt svarer 45 prosent av dem med grunnskole som høyeste utdanningsnivå at de har deltatt i frivillig arbeid for minst én organisasjon i løpet av de siste 12 månedene. Andelen er mer enn 20 prosentpoeng høyere (67 prosent) blant dem med høyeste utdanningsnivå (master/hovedfag eller høyere).

Figur 2.1 viser andelen som har deltatt i frivillig arbeid for syv ulike typer organisasjoner, etter høyeste utdanningsnivå. Figuren viser en tydelig sammenheng mellom utdanningsnivå og frivillig innsats innenfor idrett, samfunnsrettede organisasjoner, velferd, og kultur og fritid. Innenfor idrett og samfunnsrettede organisasjoner er andelen frivillige dobbelt så høy blant de høyest utdannede sammenlignet med dem med lavest utdanningsnivå. På den annen side er sammenhengen mindre tydelig innenfor velforeninger, nærmiljø og bolig, arbeidsliv og tro og livssyn. Innenfor den sistnevnte er andelen frivillige like høy (6 prosent) blant de med lavest og de med høyest utdanningsnivå.

Figur 2.1 Høyeste utdanningsnivå og deltakelse i frivillig arbeid siste 12 måneder for ulike typer organisasjoner. Prosent

Vektet etter kjønn, alder, utdanning og geografi. Sig (F-test): † p < 0,1, * p < 0,05, ** p < 0,01, *** p < 0,001
 n = 429 (grunnskole / ikke oppgitt), 941 (vgs. allmennfag), 1021 (vgs. yrkesfag), 750 (fagut. etter vgs.), 1165 (uni./høgskole kort), 848 (uni./høgskole lang).

Utdanningsnivå kan også henge sammen med hvilke arbeidsoppgaver frivillige utfører. Et høyt utdanningsnivå kan kanskje være særlig relevant for enkelte oppgaver, som styre- og administrasjonsarbeid. Tabell 2.1 viser utførte frivillige aktiviteter etter todelt utdanningsnivå (grunnskole/vgs. vs. universitet/høgskole). Tabellen viser den prosentandelen som har utført frivillig aktivitet og oddsratioen med tilhørende signifikansnivå mellom høy og lav utdanning. Oddsratioen viser den relative forskjellen mellom dem med lav og høy utdanning, og den er således en god indikator for å vurdere relative forskjeller mellom to grupper. Verdien «1» indikerer ingen forskjell, mens verdien «2» betyr at høyt utdannede har dobbelt så stor sannsynlighet for å utføre en bestemt aktivitet. Verdier under «1» betyr at personer med lav utdanning har større sannsynlighet for å utføre en aktivitet.

Tabell 2.1 Høyeste utdanningsnivå og utførte frivillige aktiviteter siste 12 måneder. Prosent og relativ forskjell (oddsratio)

	Grunnskole/ vgs.	Universitet/ høgskole	Odds- ratio	Sig.
Dugnader	30 %	32 %	1,1	
Styrearbeid	19 %	26 %	1,5	***
Administrasjon/kontorarbeid	15 %	23 %	1,6	***
Instruksjon og trening	8 %	12 %	1,5	***
Nettsider / sosiale medier	5 %	10 %	1,9	***
Innsamlinger	7 %	9 %	1,3	†
Annet informasjonsarbeid	4 %	8 %	2,0	***
Hjelp/omsorgsarbeid	6 %	8 %	1,5	**
Transport	7 %	6 %	0,9	
n	3141	2013		

Vektet etter kjønn, alder, utdanning og geografi. Sig: † $p < 0,1$, * $p < 0,05$, ** $p < 0,01$, *** $p < 0,001$

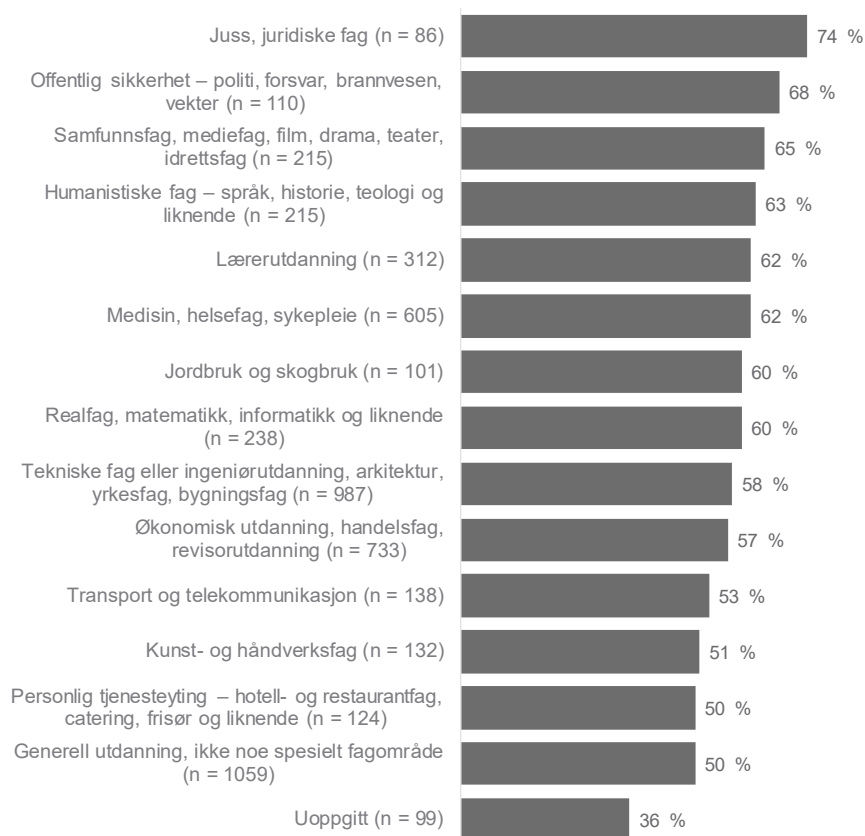
Tabellen viser at de vanligste aktivitetene er dugnader, styrearbeid og administrasjon/kontorarbeid. Om lag 3 av 10 i befolkningen har deltatt i dugnad, og andelen som har utført denne aktiviteten, er omtrent lik uavhengig av utdanningsnivå. Det er også små eller ubetydelige forskjeller knyttet til utdanningsnivå når det gjelder deltagelse i innsamlinger og transport.

De største forskjellene knyttet til utdanningsnivå finner vi for aktivitetene nettsider / sosiale medier og annet informasjonsarbeid, som høyt utdannede har dobbelt så stor sannsynlighet for å utføre som lavt utdannede. Høyt utdannede har også betydelig større sannsynlighet enn lavt utdannede for å delta i styrearbeid, administrasjon/kontorarbeid, instruksjon og trening, og hjelp/omsorgsarbeid.

Utdanningsretning

Utdanningsnivå forteller oss hvor lenge respondentene har vært i utdanningssystemet, men det sier mindre om innholdet i utdanningsretningen. For å undersøke dette nærmere spurte vi hvilket fag respondentene hadde sin høyeste utdanning fra (utdanningsretning). Hvilken sammenheng er det mellom utdanningsretning og deltakelse i frivillig arbeid? Ulike typer fagbakgrunner gir ulik type kompetanse – men peker også på ulike interesser. Figur 2.2 viser andelen som har deltatt i frivillig arbeid, etter utdanningsretning.

Figur 2.2 Egen utdanningsretning og deltakelse i frivillig arbeid siste 12 måneder for minst én organisasjon. Prosent

Vektet etter kjønn, alder, utdanning og geografi. Sig (F-test), $p < 0,001$.

Figuren viser at personer med juridisk utdanning har klart høyest deltakelsesnivå. 74 prosent av dem med denne typen utdanning har deltatt i frivillig arbeid i løpet av det siste året. Deretter følger personer med utdanning innenfor offentlig sikkerhet som politi og forsvar (68 prosent), samfunnsfag o.l. (65 prosent), humanistiske fag (63 prosent), lærerutdanning, medisin, helsefag, sykepleie (62 prosent) og jordbruk, skogbruk, realfag, matematikk, informatikk og lignende (60 prosent).

Fordelingen på ulike typer organisasjoner (komplett tabell ikke vist) indikerer at juristene har særlig høy deltakelse i samfunnsrettede organisasjoner (25 prosent) og i tro- og livssynsorganisasjoner (14 prosent), og de deltar også ofte i velforeninger, nærmiljø- og boligorganisasjoner (29 prosent). Personer med utdanning innen offentlig sikkerhet har særlig høy deltakelse innen idrett (38 prosent), mens humanister svært ofte deltar i kultur- og

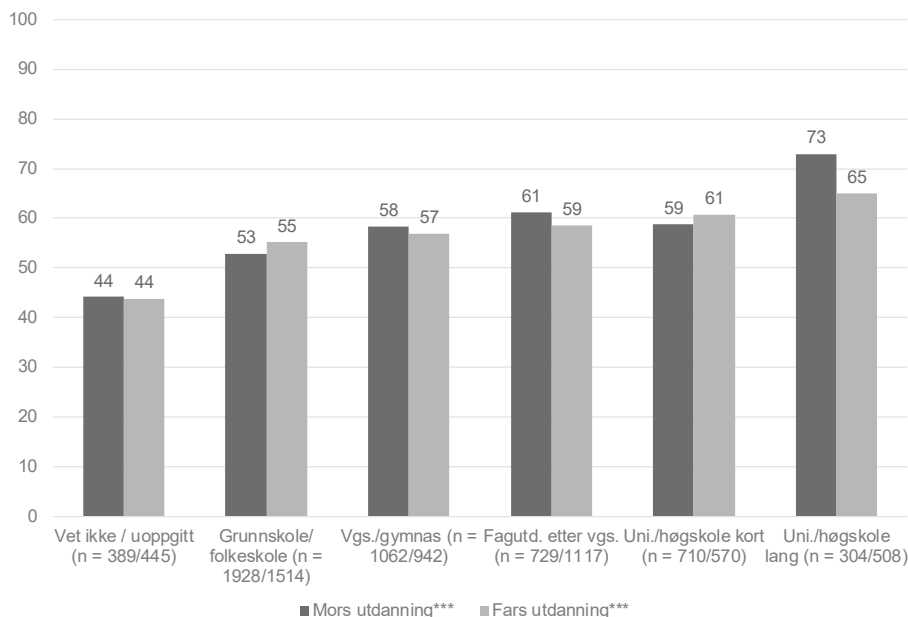
fritidsorganisasjoner (34 prosent). Mange med lærerutdanning (23 prosent) og helsefaglig utdanning (20 prosent) deltar i frivillig arbeid knyttet til velferd.

Motsatt viser figuren at andelen frivillige er lavest blant dem med «generell utdanning» og utdanning innen personlig tjenesteyting (50 prosent), kunst- og håndverksfag (51 prosent) og transport og telekommunikasjon (53 prosent). Aller lavest nivå ser vi imidlertid blant dem som ikke har oppgitt noe fagområde (36 prosent). Blant disse er det en klar overvekt av personer med lavere utdanningsnivå (grunnskole eller vgs.). I sum ser vi altså at lengden på ens utdanning har betydning for om man deltar i mange former for frivillig innsats, men vi ser også at utdanningsretning spiller inn.

Familiebakgrunn

Som beskrevet innledningsvis er sosial klasse koblet til ens familiebakgrunn. Tidligere studier i Norge har også vist at en del frivillighet «går i arv» – at man har større sannsynlighet for å delta i frivillig arbeid hvis ens foreldre drev med det da man vokste opp (Wollebæk et al. 2015). For at vi kunne undersøke sammenhengen mellom familiebakgrunn og frivillig arbeid nærmere, ble respondentene spurt om foreldrenes utdanningsnivå og om hvor mange bøker de hadde i hjemmet da de vokste opp. Antall bøker i hjemmet i oppveksten er et mye brukt mål på sosial bakgrunn (Sieben og Lechner 2019). Figur 2.3 viser andelen som har deltatt i frivillig arbeid, etter mors og fars utdanningsnivå.

Figur 2.3 Mors og fars høyeste utdanningsnivå og deltakelse i frivillig arbeid siste 12 måneder for minst én organisasjon. Prosent

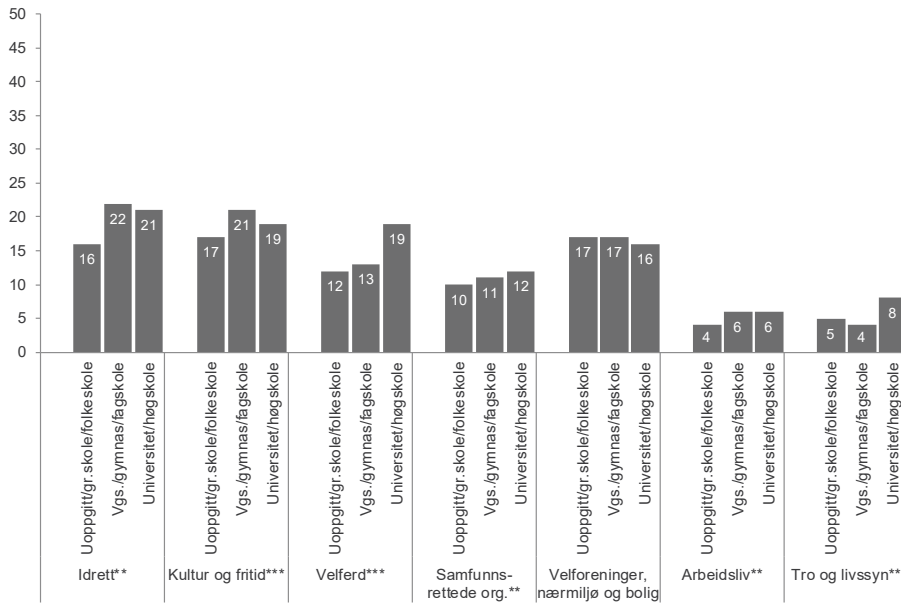

Vektet etter kjønn, alder, utdanning og geografi. Sig: † p < 0,1, * p < 0,05, ** p < 0,01, *** p < 0,001

Figuren viser at barn av akademikerforeldre har større sannsynlighet for å delta i frivillig arbeid enn dem som har foreldre med lavere utdanning. Det er imidlertid først og fremst barn av foreldre som har lengre utdanning (master/hovedfag eller høyere) som skiller seg ut. 73 prosent av dem med en mor som har slik utdanning, og 65 prosent av dem en far med slik utdanning har deltatt i frivillig arbeid. Tilsvarende tall blant dem med foreldre som har grunnskole/folkeskole som høyeste nivå, er på 53 og 55 prosent. Interessant nok ser vi at andelen frivillige er aller lavest blant dem som ikke vet hvilket utdanningsnivå foreldrene har, eller som ikke har svart på spørsmålet. En mulig tolkning av dette er at dette ofte er foreldre som ikke har fullført grunnskolen/folkeskolen.

Figur 2.4 viser frivillig deltakelse i ulike typer organisasjoner etter foreldres utdanningsnivå. Figuren viser utdanningsnivået til den forelderen som hadde høyest utdanningsnivå, og skiller mellom tre grupper: (1) ikke oppgitt, grunnskole eller folkeskole, (2) videregående skole, gymnas eller fagskole og (3) universitet eller høgskole.

Figur 2.4 Foreldrenes høyeste utdanningsnivå og deltakelse i frivillig arbeid for ulike organisasjonstyper. Prosent

Vektet etter kjønn, alder, utdanning og geografi. Sig (F-test): † $p < 0,1$, * $p < 0,05$, ** $p < 0,01$, *** $p < 0,001$
 n = 1496 (grunnskole / ikke oppgitt), 2157 (vgs./fagskole), 1501 (universitet/høgskole).

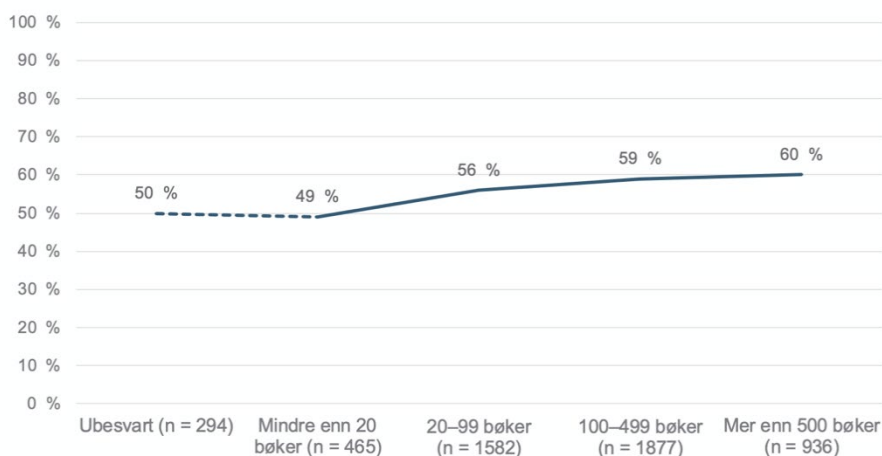
Figuren viser at sammenhengen mellom foreldres utdanningsnivå og deltakelse i frivillig arbeid ikke er entydig når vi skiller mellom ulike typer organisasjoner. Det er først og fremst innenfor velferd at personer som har foreldre med høyere utdanning skiller seg ut. Blant dem med minst én forelder med høyere utdanning har 19 prosent deltatt i frivillig arbeid for en organisasjon innenfor velferdsområdet. Det tilsvarende tallet er 13 prosent blant dem med minst én forelder med utdanning på videregående nivå eller fagskolenivå. Det er også en tendens til at personer som har minst én forelder med universitets- eller høgskoleutdanning, er noe overrepresentert innenfor samfunnsrettede organisasjoner ($p < 0,05$ mellom laveste og høyeste utdanningsnivå) og innenfor tro og livssyn ($p < 0,1$). Dette siste er interessant all den tid det ikke var noen sammenheng mellom eget utdanningsnivå og deltakelse i frivillig arbeid for tro- og livssynsorganisasjoner.

Innenfor idrett, arbeidsliv og til dels kultur og fritid går hovedskillet mellom dem som har foreldre med utdanning på grunnskolenivå, og dem som har minst én forelder med utdanning på videregående nivå eller fagskolenivå. Det er imidlertid ingen forskjell mellom videregående/fagskole og universitet/høgskole. Til sist ser vi at det ikke er noen sammenheng overhodet mellom foreldres utdanningsnivå og det å delta i frivillig arbeid for velforeninger, nærmiljø og bolig.

Antall bøker i hjemmet

Det er naturlig å anta at antall bøker i hjemmet da man vokste opp, henger sammen med foreldrenes utdanningsnivå. Dette bekreftes i materialet. Blant dem som svarte at det høyeste utdanningsnivået til foreldrene var grunnskole eller folkeskole, oppga 20 prosent at de hadde mindre enn 20 bøker, og 4 prosent at de hadde mer enn 500 bøker i hjemmet da de vokste opp. Blant dem som hadde foreldre med lang utdanning fra høyskole eller universitet, oppga 3 prosent at de hadde færre enn 20 bøker, og 51 prosent at de hadde mer enn 500 bøker i hjemmet da de vokste opp. Ikke overraskende øker andelen frivillige etter hvor mange bøker de hadde i hjemmet (figur 2.5).

Figur 2.5 Antall bøker i hjemmet da man vokste opp og deltakelse i frivillig arbeid siste 12 måneder for minst én organisasjon. Prosent

Vektet etter kjønn, alder, utdanning og geografi. Sig: † $p < 0,1$, * $p < 0,05$, ** $p < 0,01$, *** $p < 0,001$

Figur 2.5 viser at andelen frivillige er 49 prosent blant dem som svarte at det var mindre enn 20 bøker i hjemmet deres da de vokste opp. Andelen er omtrent lik blant dem som ikke svarte på spørsmålet (50 prosent). Blant dem med mer enn 500 bøker er andelen frivillige 60 prosent. Figuren viser også at hovedskillet går mellom dem med færre enn 20 bøker og dem med 20–99 bøker. I den sistnevnte gruppen svarer 56 prosent at de har deltatt i frivillig arbeid det siste året.

Tabell 2.2 viser sammenhengen mellom antall bøker i hjemmet og frivillig deltakelse for ulike typer organisasjoner. For enkelhets skyld skiller vi mellom dem som oppga at de hadde færre enn 20 bøker eller som ikke svarte på spørsmålet, og dem som oppga at de hadde mer enn 500 bøker. Videre viser vi den relative forskjellen mellom disse gruppene (oddsratio).

Tabell 2.2 Antall bøker i hjemmet da man vokste opp, og deltakelse i frivillig arbeid siste 12 måneder for ulike organisasjonstyper. Prosent og relativ forskjell (odds ratio)

	Mindre enn 20 bøker / ubesvart	Mer enn 500 bøker	Oddsratio	Sig.
Idrett	16 %	19 %	1,2	
Kultur og fritid	15 %	21 %	1,5	*
Velferd	11 %	17 %	1,7	**
Samfunnsrettede org.	8 %	14 %	1,8	**
Velforeninger, nærmiljø og bolig	15 %	16 %	1,1	
Arbeidsliv	4 %	5 %	1,2	
Tro og livssyn	3 %	7 %	2,7	***
n	759	936		

Vektet etter kjønn, alder, utdanning og geografi. Sig: † p < 0,1, * p < 0,05, ** p < 0,01, *** p < 0,001

Tabellen viser at sammenhengen mellom antall bøker i hjemmet da man vokste opp, og deltakelse i frivillig arbeid, er sterkest innenfor tro og livssyn, samfunnsrettede organisasjoner, velferd, og kultur og fritid. Antall bøker da man vokste opp, har ingen statistisk signifikant betydning for frivillig deltakelse i idrett, velforeninger, nærmiljø og bolig eller innenfor arbeidslivsorganisasjoner.

Samlet sett viser disse funnene at egen utdanning og familiebakgrunn slår litt ulikt ut. Dette gjelder særlig innenfor tro- og livssynsfeltet, der familiebakgrunn ser ut til å ha langt mer å si enn egen utdanning.

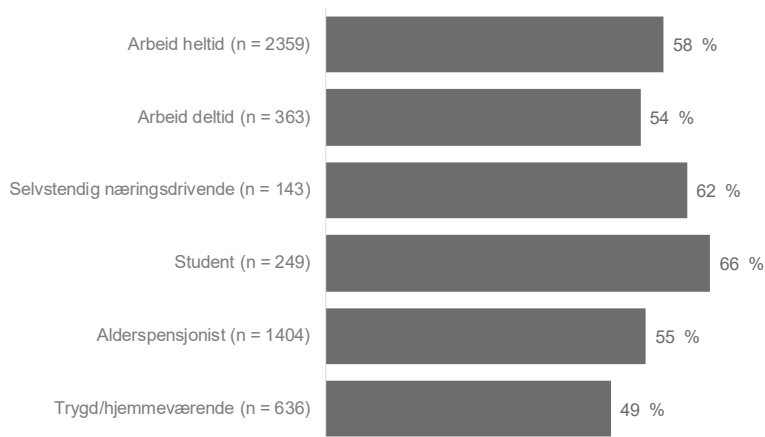
Yrkesstatus og inntekt

Et annet sett med variabler som har vist seg å ha betydning for deltakelse i frivillig arbeid, er yrkesstatus og inntekt. Ved å være i betalt arbeid bygger man kompetanse og knytter kontakter som kan legge til rette for frivillig arbeid (Wollebæk et al. 2015). Inntekt på sin side henger ofte sammen med utdanningsnivå, og vi har allerede sett hvordan utdanning forklarer frivillig deltakelse. Vi ser først på arbeidsmarkedstilknytning før vi undersøker ulike inntektsmål.

Yrkesstatus

Figur 2.6 viser deltakelse i frivillig arbeid etter yrkesstatus. Figuren skiller mellom heltids- og deltidsarbeidende og selvstendig næringsdrivende. Videre skiller figuren mellom studenter, alderspensjonister og personer som er trygdede eller hjemmeværende.

Figur 2.6 Arbeidsmarkedstilknytning (hovedkilde til livsopphold) og deltakelse i frivillig arbeid siste 12 måneder for minst én organisasjon. Prosent

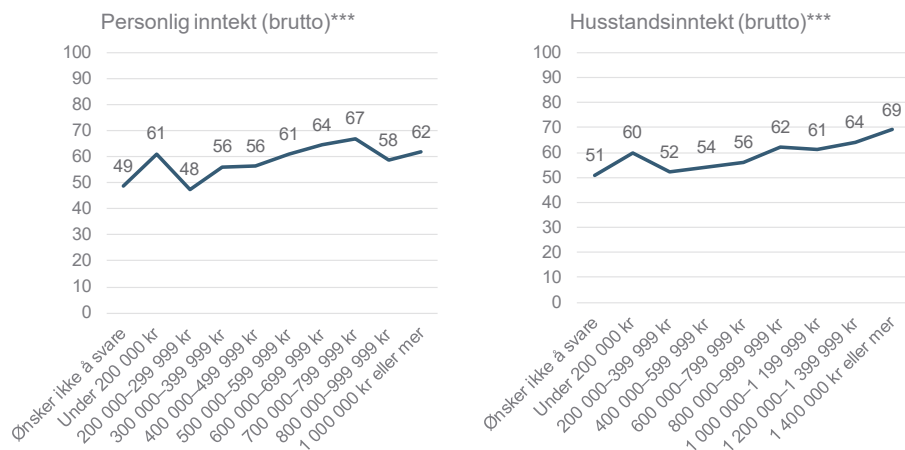
Vektet etter kjønn, alder, utdanning og geografi. Sig (F-test), $p < 0,001$.

Figuren viser at yrkesstatus har betydning. Mens 49 prosent av de som er trygdede eller hjemmeværende, har deltatt i frivillig arbeid det siste året, gjelder dette 58 prosent av dem som er i heltidsarbeid. Tallet er litt lavere for deltidsarbeidende (54 prosent) og litt høyere blant selvstendig næringsdrivende (62 prosent). Men figuren viser også at andelen frivillige er høyest blant studenter (66 prosent), og også at andelen frivillige blant alderspensjonister er nesten like høy som blant heltidsarbeidende (55 prosent). Studentene har høy deltakelse innenfor kultur og fritid (28 prosent) og velferd (20 prosent), mens alderspensjonistene har høy deltakelse innenfor velforeninger, nærmiljø og bolig (22 prosent) og samfunnsrettede organisasjoner (14 prosent).

Inntekt

Inntekt kan måles på ulike måter, og i denne undersøkelsen har vi data om respondentenes personlige inntekt før skatt (brutto) og deres samlede husholdsinntekt før skatt (brutto). Figur 2.7 viser andelen som har deltatt i frivillig arbeid etter disse målene.

Figur 2.7 Personlig inntekt og husholdsinntekt (brutto) og deltakelse i frivillig arbeid siste 12 måneder for minst én organisasjon. Prosent

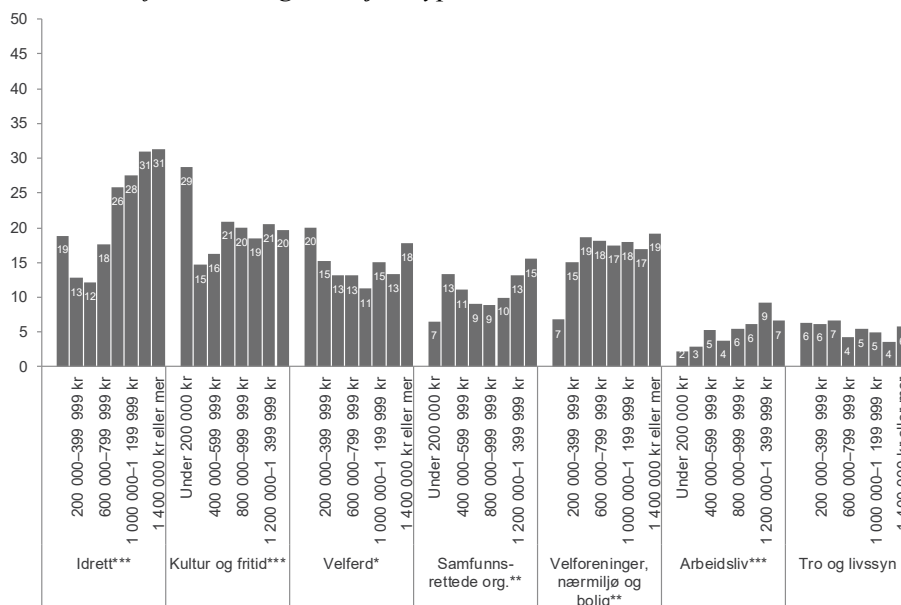

Vektet etter kjønn, alder, utdanning og geografi. Sig (F-test): † $p < 0,1$, * $p < 0,05$, ** $p < 0,01$, *** $p < 0,001$
 n = 131–1035.

Figuren viser at deltakelsen stort sett øker med inntektsnivå. Et unntak er at deltakelsen er høy blant dem med personlig inntekt eller husholdsinntekt på under 200 000 kroner (60–61 prosent). Dette skyldes at det er svært mange studenter i denne inntektsgruppen, og som vi så over, har studenter et høyt deltakelsesnivå. Ser vi bort fra gruppen som tjener mindre enn 200 000 kroner, øker den frivillige deltakelsen lineært med inntektsnivået i husholdet, fra 52 prosent blant dem som tjener mellom 200 000 og 399 999 kroner, til 69 prosent blant dem som tjener mer enn 1,4 millioner kroner. Når det gjelder personlig inntekt, er det en lineær økning i deltakelse, fra 48 prosent blant dem som tjener mellom 200 000 og 299 999 kroner, til 67 prosent blant dem som tjener mellom 700 000 kroner og 799 999 kroner. Deltakelsen går imidlertid ned blant dem som har en personlig inntekt på over 800 000 kroner (58–62 prosent).

Inntektsulikheten er tydeligst i idretten (se figur 2.8). Blant personer med en personlig inntekt på mer enn 700 000 kroner eller en husholdsinntekt på mer enn 1,2 millioner kroner i året før skatt svarer over 30 prosent at de har gjort en frivillig innsats for et idrettslag. Blant dem som har en husholdsinntekt på mellom 200 000 og 599 999 kroner i året, er det tilsvarende tallet 12–13 prosent. Det er også en overrepresentasjon av høyinntektsgrupper i arbeidslivsorganisasjoner.

Figur 2.8 Samlet husholdsinntekt (brutto) og deltakelse i frivillig arbeid siste 12 måneder for ulike organisasjonstyper. Prosent

Vektet etter kjønn, alder, utdanning og geografi. Sig (F-test): † p < 0,1, * p < 0,05, ** p < 0,01, *** p < 0,001
 n = 161 (under 200 000 kr), 532 (200 000–399 999 kr), 992 (400 000–599 999 kr), 896 (600 000–799 999 kr), 774 (800 000–999 999 kr), 545 (1 000 000–1 199 999 kr), 319 (1 200 000–1 399 999 kr), 278 (1 400 000 kr eller mer).

Figuren viser videre at deltakelsen i den laveste inntektsgruppen, der det er mange studenter, er særlig høy innen kultur og fritid (29 prosent), og også relativt høy innen velferd (20 prosent) og idrett (10 prosent). Motsatt er gruppen med lavest husholdsinntekt forholdsvis lavt representert i samfunnsrettede organisasjoner og i velforeninger, nærmiljø og bolig (begge 7 prosent).

Oppsummert viser disse analysene at den frivillige deltakelsen er høyere blant dem som er i arbeidslivet, enn dem som ikke er det. Deltakelsen er imidlertid aller høyest blant studenter. Frivillig deltakelse henger også tydelig sammen med inntekt, men det er i idretten og dels i arbeidslivsorganisasjoner at høyinnteksgruppene er sterkest overrepresentert. De med lavest inntekt, som ofte er studenter, er sterkt overrepresentert innenfor kultur og fritid.

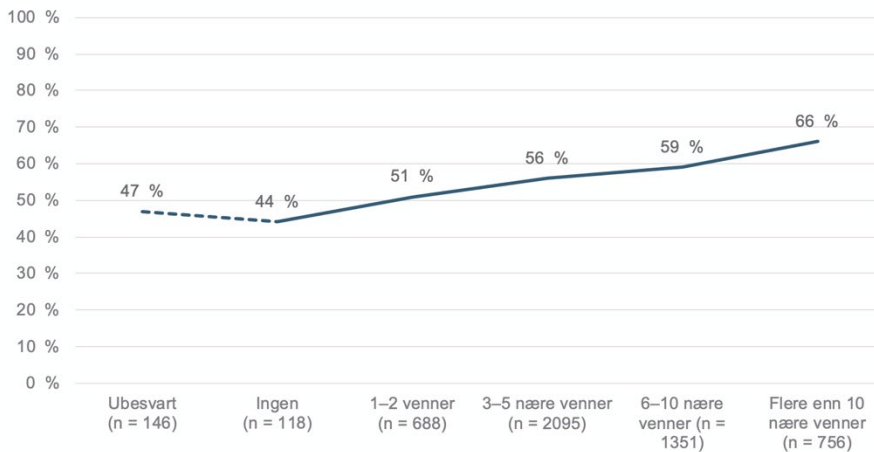
Nettverk

Nettverk er en viktig ressurs i frivillig deltakelse. Mange blir rekruttert til frivillig arbeid gjennom eksisterende nettverk, og det kan styrke nettverkene ytterligere at de deltar (Wollebæk et al. 2015). I denne undersøkelsen har vi målt nettverk på to ulike måter. *Sosiale nettverk* er målt ved å spørre respondentene hvor mange nære venner de har, mens *ressursnettverk* er målt

ved å spørre respondentene om de har personer i omgangskretsen sin som sitter i en høy stilling og kan hjelpe dem med å finne en jobb og/eller kan låne dem et større pengebeløp.

Vi begynner med å se på betydningen av sosialt nettverk. Figur 2.9 viser sammenhengen mellom antall nære venner og det å delta i frivillig arbeid.

Figur 2.9 Sosialt nettverk (antall nære venner) og deltakelse i frivillig arbeid siste 12 måneder for minst én organisasjon. Prosent

Vektet etter kjønn, alder, utdanning og geografi. Sig (F-test), $p < 0,001$.

Figuren viser en tydelig lineær sammenheng. Blant dem som svarte at de ikke har noen nære venner, har 44 prosent deltatt i frivillig arbeid det siste året. Blant dem med 3–5 venner er andelen 56 prosent, mens andelen blant dem med flere enn 10 nære venner øker ytterligere med 10 prosentpoeng til 66 prosent.

Betydningen av sosiale nettverk er tydelig på tvers av de fleste organisasjonstypene. Tabell 2.3 viser andelen frivillige blant dem som oppga 0–2 nære venner (ingen og 1–2 nære venner slått sammen) og flere enn 10 nære venner, samt oddsratioen mellom disse to kategoriene.

Tabell 2.3 Sosialt nettverk (antall nære venner) og deltakelse i frivillig arbeid siste 12 måneder for ulike organisasjoner. Prosent og relativ forskjell (oddsratio)

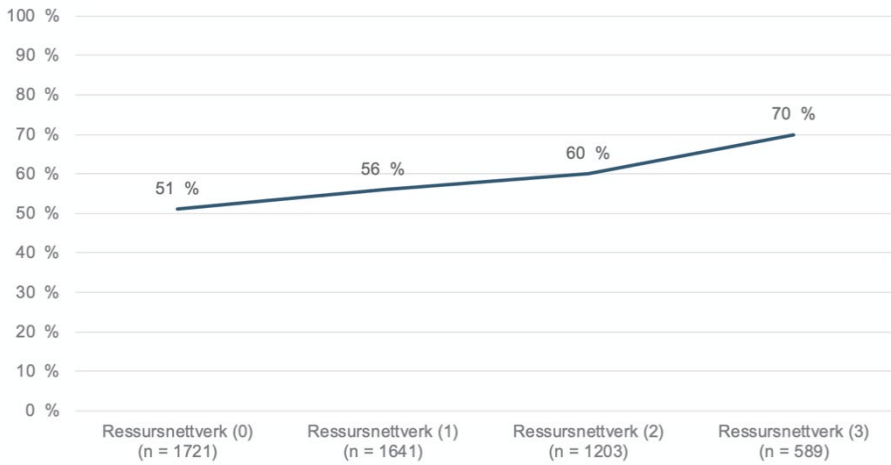
	0–2 nære venner	Flere enn 10 nære venner	Odds-ratio	Sig.
Idrett	17 %	23 %	1,5	*
Kultur og fritid	16 %	23 %	1,6	**
Velferd	11 %	20 %	1,9	***
Samfunnsrettede organisasjoner	8 %	16 %	2,1	***
Velforeninger, nærmiljø og bolig	13 %	19 %	1,6	**
Arbeidsliv	5 %	6 %	1,4	
Tro og livssyn	3 %	10 %	3,9	***
n	952	756		

Vektet etter kjønn, alder, utdanning og geografi. Sig: † $p < 0,1$, * $p < 0,05$, ** $p < 0,01$, *** $p < 0,001$.

Tabellen viser at med unntak for arbeidslivsorganisasjoner er det en tydelig forskjell mellom dem som har ingen eller få nære venner, og dem som har mange nære venner. Forskjellen er særlig tydelig innenfor tro- og livssynsorganisasjoner, hvor sannsynligheten for å være frivillig er nesten fire ganger så høy blant dem med mange nære venner enn blant dem med få nære venner. Innenfor samfunnsrettede organisasjoner og velferd er sannsynligheten for å være frivillig dobbelt så stor blant dem med mange nære venner.

Mens sosiale nettverk målt som antall venner sier noe om bredden i omgangskretsen din, sier det lite om hvilke ressurser nettverket kan tilby. For å måle dette stilte vi mer detaljerte spørsmål om hvilke ressurser respondentene har i sitt sosiale nettverk. De fikk et flersvarsspørsmål om hvorvidt det i omgangskretsen deres var personer som (1) «vil kunne hjelpe deg å finne en jobb, hvis nødvendig», (2) «vil kunne låne deg et større pengebeløp (for eksempel 20 000 kroner)» eller (3) «sitter i en høy stilling i næringslivet, i offentlig administrasjon eller i politikken». Man kunne krysse av for flere av valgene – eller ingen. Det gir en skala fra 0–3, der 0 betyr at det i ens omgangskrets ikke er noen som besitter de ressursene det ble spurt om, mens 3 betyr at alle typer ressurser er representert. Figur 2.10 viser sammenhengen mellom ressursnettverk og det å delta i frivillig arbeid.

Figur 2.10 Ressursnettverk og deltakelse i frivillig arbeid siste 12 måneder for minst én organisasjon. Prosent

Vektet etter kjønn, alder, utdanning og geografi. Sig (F-test), $p < 0,001$.

Igjen ser vi en tydelig sammenheng. Blant dem som ikke har noen i omgangskretsen sin med de nevnte ressursene, er det 51 prosent som svarer at de har deltatt i frivillig arbeid det siste året. Blant dem som har alle tre typer ressurser i omgangskretsen sin, er andelen frivillige 70 prosent. Der er altså en forskjell på 20 prosentpoeng.

Betydningen av ressursnettverk er tydelig i alle typer organisasjoner. Tabell 2.4 viser andelen frivillige blant dem med lavest og høyest score på ressursnettverksindeksen, altså dem som ikke har noen, og dem som har alle tre typer personer i omgangskretsen sin, samt oddsratioen.

Tabell 2.4 Ressursnettverk og deltakelse i frivillig arbeid siste 12 måneder for ulike organisasjonstyper. Prosent og relativ forskjell (oddsratio)

	Ressurs-nettverk (0)	Ressurs-nettverk (3)	Odds- ratio	Sig.
Idrett	15 %	31 %	2,5	***
Kultur og fritid	17 %	23 %	1,4	*
Velferd	12 %	18 %	1,6	**
Samfunnsrettede organisasjoner	10 %	16 %	1,8	***
Velforeninger, nærmiljø og bolig	14 %	24 %	2,0	***
Arbeidsliv	4 %	8 %	2,1	**
Tro og livssyn	5 %	10 %	1,9	**
n	1721	589		

Vektet etter kjønn, alder, utdanning og geografi. Sig: † p < 0,1, * p < 0,05, ** p < 0,01, *** p < 0,001.

Tabellen viser at sammenhengen mellom ressursnettverk og frivillig deltakelse er størst innenfor idretten. Blant dem med høyest score på indeksen er sannsynligheten for å delta i frivillig arbeid 2,5 ganger så høy som blant dem med lavest score på indeksen. Forskjellene er også betydelige innenfor arbeidsliv, velforeninger, nærmiljø og bolig, og tro og livssyn, der sannsynligheten for å delta er dobbelt så stor blant dem med høyest score på indeksen.

Samlet analyse

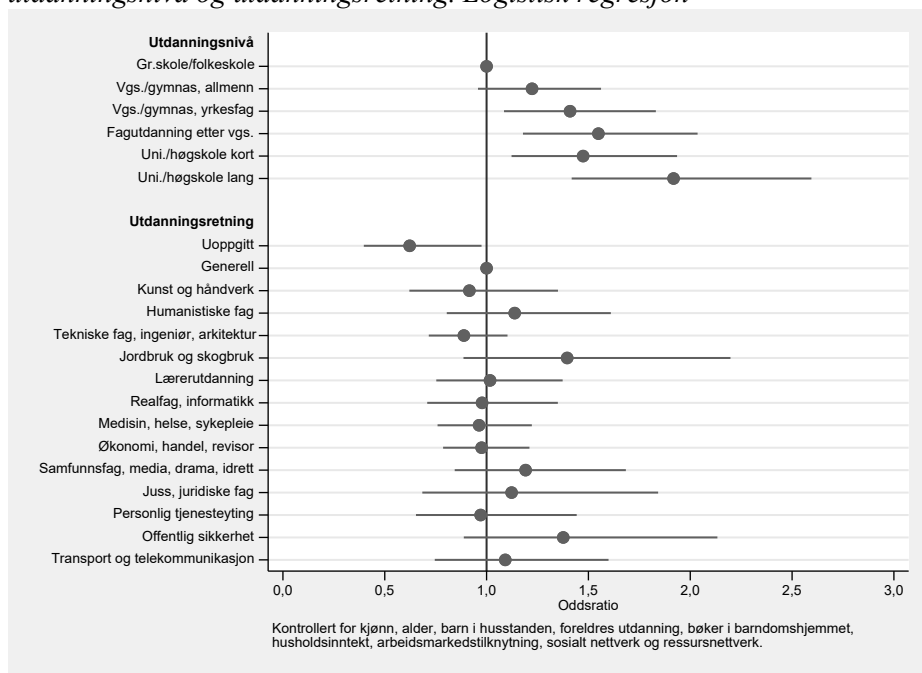
For å undersøke hvor viktig utdanning, inntekt og sosiale nettverk er i forhold til hverandre, har vi analysert alle variablene samlet ved hjelp av logistisk regresjon. I det følgende presenterer vi den relative effekten av hvert enkelt sett av de variablene vi har studert i dette kapitlet, når vi tar hensyn til andre relevante variabler. Det vil si at når vi undersøker effekten av ulike utdanningsvariabler, kontrollerer vi samtidig for familiebakgrunn, inntekt, arbeidsmarkedstilknytning og nettverk. I tillegg kontrollerer vi for kjønn, alder og barn i husstanden, som alle er kjennetegn som tidligere studier har vist forklarer deltakelse i frivillig arbeid (Fladmoe et al. 2018, Folkestad et al. 2015). Hovedresultatene presenterer vi ved hjelp av enkle figurer, mens vi presenterer de komplette regresjonsmodellene i appendikstabell 6.1 til slutt i rapporten.

Utdanning

Figur 2.11 illustrerer effekten av høyeste utdanningsnivå og utdanningsretning når disse variablene analyseres samlet og det kontrolleres for familiebakgrunn, inntekt, nettverk, kjønn, alder og barn i husstanden. Markørene i figuren viser oddsratio fra regresjonsanalyser, der verdier over 1 er positive, mens verdier

under 1 er negative. Markører som er plassert til høyre for den vertikale linjen, betyr derfor økt sannsynlighet for å delta i frivillig arbeid, mens markører som er plassert til venstre for linjen, betyr redusert sannsynlighet for å delta. De horisontale linjene på markørene viser estimatenes feilmarginer. Dersom disse linjene overlapper med den vertikale linjen, betyr det at avvikene ikke er statistisk signifikante ($p < 0,05$), og dermed at personer med disse kjennetegnene ikke har (statistisk signifikant) høyere/lavere sannsynlighet for å ha deltatt i frivillig arbeid når vi kontrollerer for andre faktorer. Det betyr at det er andre kjennetegn som er viktigere.

Figur 2.11 Sammenhengen mellom deltakelse i frivillig arbeid siste år og utdanningsnivå og utdanningsretning. Logistisk regresjon

Figuren viser at *utdanningsnivå* er en viktig forklaring på frivillig deltakelse, selv når vi kontrollerer for alle de andre faktorene. Referansekategorien (den vertikale linjen) er respondenter som har grunnskole/realskole som høyeste utdanningsnivå. Personer med videregående (yrkesfag), fagskole eller høyere utdanning har signifikant høyere sannsynlighet for deltakelse, og sannsynligheten er aller størst for dem med lang høyere utdanning. Interessant nok ser vi at det først og fremst er dem med lavest utdanning som skiller seg negativt ut: Feilmarginene (de horisontale strekene) til dem med lang høyere utdanning overlapper med feilmarginene til dem med videregående (yrkesfag), fagskole eller kort universitets-/høgskoleutdanning, noe som indikerer at det

ikke er statistisk signifikant forskjell mellom disse gruppene når vi kontrollerer for mange andre forhold.

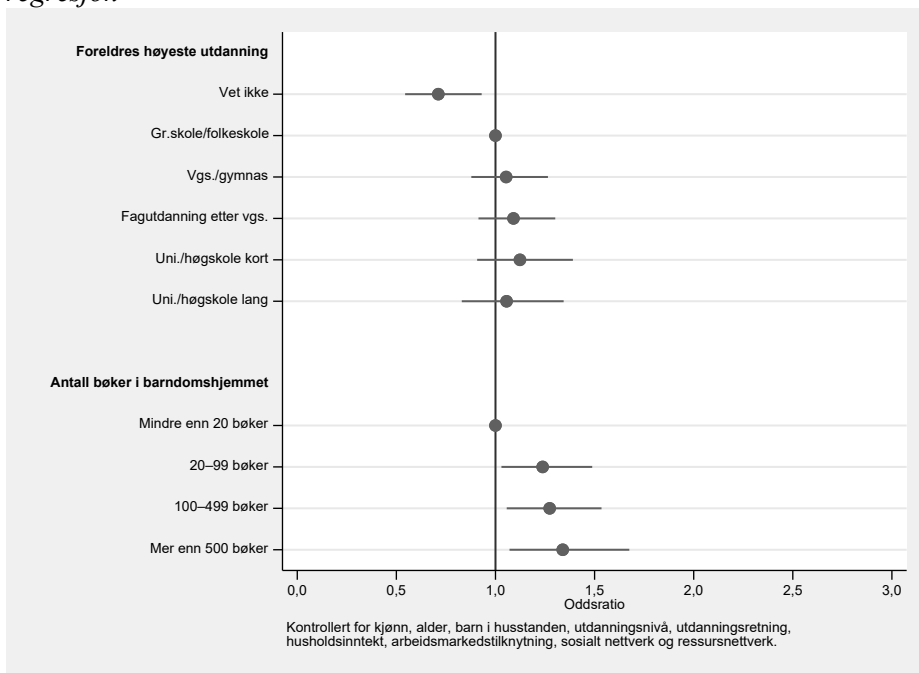
Figuren viser videre at den relative betydningen av *utdanningsretning* svekkes når vi kontrollerer for utdanningens lengde og andre kjennetegn ved respondentene. Det er få signifikante forskjeller mellom utdanningsretninger, og hovedforskjellen går mellom dem som ikke har oppgitt noen retning, og alle andre. De små forskjellene indikerer derfor at *lengden* på utdanningen er viktigere enn fagområdet. Juristene var dem som kom ut med høyest nivå i den bivariate analysen, og blant folk med juridiske fag i utdanningen har nesten alle respondentene fullført en høyere grad.

Effekten av å ha høy utdanning er positiv i hele frivilligheten, med unntak for arbeidslivsorganisasjoner og innen tro og livssyn. Når det gjelder utdanningsretning, viser analysene at personer med utdanning fra offentlig sikkerhet er overrepresentert innenfor idretten. Innenfor kultur og fritid er det en overrepresentasjon av personer med utdanning fra humanistiske fag, jordbruk og skogbruk. I velferdsfrivillighet er det overrepresentasjon av personer med fagbakgrunn fra medisin, helse, sykepleie og lærerutdanning, mens vi i samfunnsrettede organisasjoner finner en overrepresentasjon av personer med utdanning fra jordbruk og skogbruk, juridiske fag, samfunnsfag og humanistiske fag. I velforeninger, nærmiljø og bolig er det en overrepresentasjon av personer med utdanningsbakgrunn fra jordbruk og skogbruk, samfunnsfag, økonomi og handel, og tekniske fag. I arbeidslivsorganisasjoner er det særlig sterk overrepresentasjon av personer med utdanningsbakgrunn fra jordbruk og skogbruk, juridiske fag og offentlig sikkerhet, men også fra kunst og håndverk, medisin, helse og sykepleie, og tekniske fag. Til slutt viser analysene at personer med utdanning fra humanistiske fag, lærerutdanning, og medisin, helse og sykepleie er overrepresentert i tro- og livssynsorganisasjoner.

Familiebakgrunn

Hvilken betydning har familiebakgrunn, når vi kontrollerer for andre kjennetegn? Den relative betydningen av foreldrenes utdanningsnivå og antall bøker i barndomshjemmet er illustrert i figur 2.12. Siden foreldres utdanningsnivå korrelerer sterkt, har vi laget en samlevariabel som viser nivået til den forelderen med det høyeste utdanningsnivået. Siden de som ikke besvarte spørsmålet om antall bøker i barndomshjemmet, ikke skilte seg fra dem som svarte at de hadde mindre enn 20 bøker i hjemmet (se figur 2.5), har vi slått sammen disse kategoriene i analysen.

Figur 2.12 Sammenhengen mellom deltakelse i frivillig arbeid siste år og foreldres utdanningsnivå og antall bøker i hjemmet i oppveksten. Logistisk regresjon

Figur 2.12 viser at betydningen av *foreldres utdanning* er svak i den samlede analysen. Hovedforskjellen går mellom dem som har svart «vet ikke» på spørsmålet om foreldres utdanning, og alle andre. Det er viktig å understreke at dette *ikke* betyr at foreldres utdanning er uten betydning for å forstå frivillig deltakelse, men at eget utdanningsnivå relativt sett er viktigere.

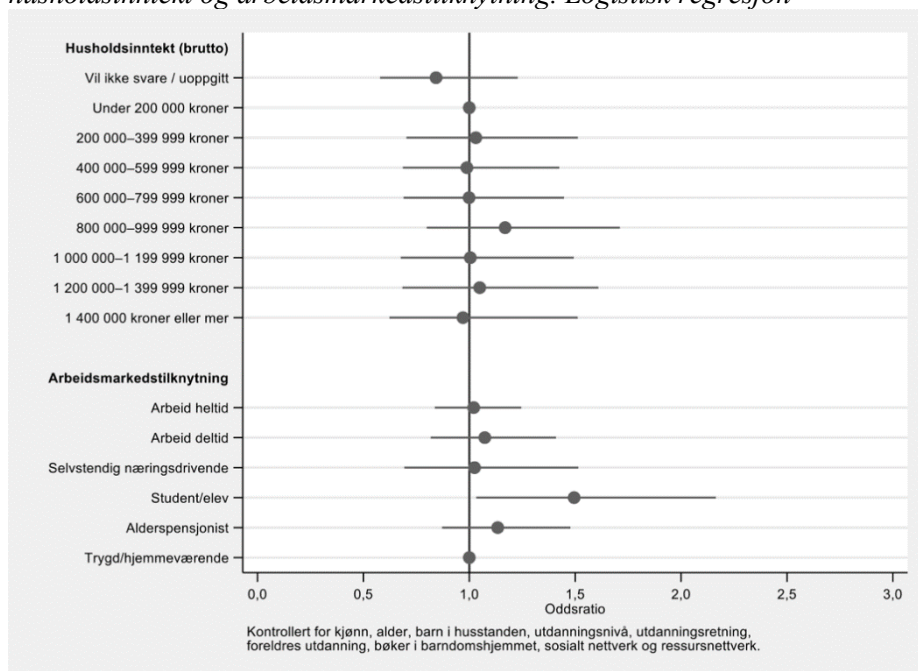
Når det gjelder *antall bøker i barndomshjemmet*, viser figuren at dette har signifikant positiv betydning for frivillig deltakelse, men, som vi så tidligere i kapitlet, går hovedforskjellen mellom dem som oppga færre enn 20 bøker (eller som ikke svarte på spørsmålet) og alle andre. Personer som kommer fra hjem med en del bøker, har altså større sannsynlighet for å delta i frivillig arbeid, sammenlignet med dem som kommer fra hjem der det knapt var noen bøker.

Videre analyser av ulike organisasjonskategorier viser at det å ha foreldre med høy utdanning har en positiv effekt på frivillig deltakelse innenfor velferd og samfunnsrettede organisasjoner, men ikke i andre organisasjoner. Betydningen av å ha mange bøker i hjemmet henger sammen med det å delta i frivillig innsats for organisasjoner innenfor feltene kultur og fritid, velferd, samfunnsrettede organisasjoner, og tro og livssyn.

Inntekt og arbeidsmarkedstilknytning

Betydningen av inntekt og arbeidsmarkedstilknytning når vi kontrollerer for utdanning, nettverk, kjønn og alder, er illustrert i figur 2.13. Siden personlig inntekt og husholdsinntekt er sterkt korrelert, har vi bare inkludert husholdsinntekt i analysene her. Resultatene endres ikke dersom vi bytter ut husholdsinntekt med personlig inntekt.

Figur 2.13 Sammenhengen mellom deltakelse i frivillig arbeid siste år og husholdsinntekt og arbeidsmarkedstilknytning. Logistisk regresjon

Figuren viser at effekten av *husholdsinntekt* på deltakelse i frivillig arbeid ikke er statistisk signifikant i den samlede analysen hvor vi kontrollerer for utdanning, arbeidsmarkedstilknytning og andre forhold. Nærmere analyser (se tabell 6.1 i appendiks) viser at betydningen av inntekt først og fremst er synlig blant frivillige i arbeidslivsorganisasjoner. Men der ser det ut til å være en viss «kurvlinær sammenheng», altså at personer med middels husholdsinntekt har størst sannsynlighet for å delta i frivillig arbeid.

Når det gjelder *arbeidsmarkedstilknytning*, viser figuren at personer som er i arbeid, ikke har større sannsynlighet for å delta i frivillig arbeid enn dem som er trygdede eller hjemmeværende. Det er først og fremst studenter som skiller seg ut med høyere deltakelse.

Betydningen av arbeidsmarkedstilknytning varierer imidlertid mellom organisasjonstyper. Studentene er først og fremst overrepresentert innenfor

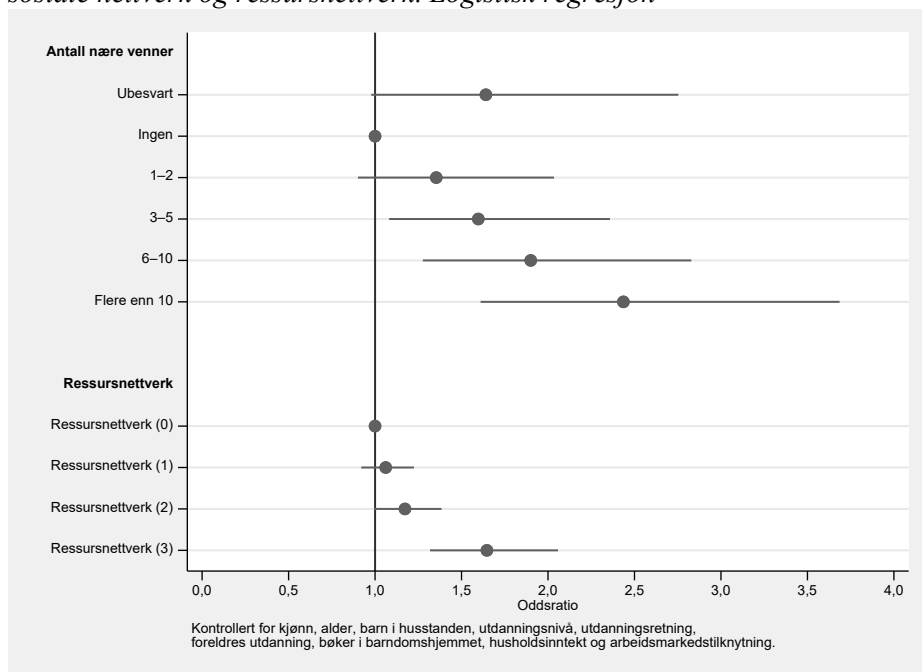
kultur og fritid. I arbeidslivsorganisasjoner er både studenter og personer som er i arbeid, overrepresentert, mens det i velforeninger, nærmiljø og bolig er en overrepresentasjon av personer som enten er i heltidsarbeid, eller som er alderspensjonister. Motsatt finner vi at trygdede, hjemmевærende og alderspensjonister har god representasjon innenfor velferd og samfunnsrettede organisasjoner.

Samlet sett viser analysene så langt tegn til at eget utdanningsnivå, egen utdanningsretning og til dels egen arbeidsmarkedstilknytning er viktigere faktorer når man skal forstå frivillig deltakelse, enn husholdsinntekt og foreldres utdanning.

Nettverk

Til slutt viser figur 2.14 betydningen av nettverk i de samlede analysene.

Figur 2.14 Sammenhengen mellom deltakelse i frivillig arbeid siste år og sosiale nettverk og ressursnettverk. Logistisk regresjon

Figuren viser at både *sosiale nettverk* (nære venner) og *ressursnettverk* har selvstendig betydning for om man deltar i frivillig arbeid. Jo flere nære venner man oppgir å ha, jo mer sannsynlig er det at man har deltatt i frivillig arbeid. Videre ser vi at sannsynligheten for å delta i frivillig arbeid øker dersom man har personer i omgangskretsen sin som til sammen har minst to typer sterke ressurser.

Betydningen av nettverk er gjennomgående på tvers av organisasjonsanalyser, men det varierer om det er antall nære venner eller ressursnettverk som har størst betydning. Det å ha mange nære venner henger særlig tett sammen med det å delta i frivillig arbeid for tro- og livssynsorganisasjoner, men også innenfor velferd, idrett og kultur og fritid. Det å ha et sterkt ressursnettverk er tett knyttet til frivillig arbeid på alle områder, men i mindre grad innenfor tro og livssyn.

Oppsummert ser det derfor ut til at de viktigste faktorene for å forstå deltakelse i frivillig arbeid er nettverk, utdanningsnivå og til dels familiebakgrunn og arbeidsmarkedstilknytning.

I tillegg til de variablene som nå er gjennomgått, viser regresjonsanalysene at menn i større grad enn kvinner deltar i frivillig arbeid. Denne kjønnsforskjellen er imidlertid bare synlig i idretten og til dels i velforeninger, nærmiljø og bolig. Blant frivillige innenfor velferd er det en overvekt av kvinner. Videre er deltakelsen høyere blant personer med barn i husstanden. Betydningen av å ha barn i husstanden er særlig markant innenfor idrettsfrivillighet, tro og livssyn, velferd og delvis innenfor kultur og fritid. Aldersfordelingen blant frivillige varierer mellom organisasjonene. I idretten er det flest personer i alderen 40–49 år, innen kultur og fritid er det flest personer over 60 år, og innen tro og livssyn er det flest personer over 70 år. I velforeninger, innen nærmiljø og bolig, og i arbeidslivsorganisasjoner er det generelt lavere deltakelse blant personer under 30 år.

Oppsummering

I dette kapitlet har vi undersøkt sammenhengen mellom ulike mål på sosial ulikhet og deltakelse i ulike former for frivillig arbeid. Analysene har vist at frivillige og deres foreldre oftere enn andre har høy utdanning; de har ofte høy inntekt, og de er sjelden trygdede eller hjemmeværende; og de har – ikke minst – sterke nettverk. Når vi ser alt i sammenheng, er det særlig nettverk og eget utdanningsnivå som peker seg ut som de sterkeste forklaringene på frivillig deltakelse. Men familiebakgrunn i form av å komme fra et hjem med mange bøker spiller også inn, i tillegg til at studenter oftere enn andre deltar i frivillig arbeid.

Analysene har imidlertid også vist at den sosiale ulikheten varierer mellom ulike deler av frivilligheten. For eksempel er høyt utdannede overrepresentert i mange deler av frivilligheten, men i mindre grad innenfor arbeidsliv og tro og livssyn. Høyt utdannede utfører også oftere enn andre oppgaver knyttet til styrearbeid, administrasjon og kommunikasjon, men den tradisjonelle dugnaden tiltrekker seg både lavt og høyt utdannede. Enkelte utdanningsretninger, som juridiske fag og offentlig sikkerhet, er også sterkere koblet til frivillig deltakelse enn andre fag, men nærmere analyser viste at disse forskjellene i stor grad skyldes utdanningens lengde. Familiebakgrunn har også

betydning for om man deltar i frivillig arbeid, men eget utdanningsnivå ser ut til å være viktigere enn foreldrenes utdanningsnivå.

Inntekt har på sin side tilsynelatende sterk sammenheng med frivillig deltakelse innenfor idrett og arbeidslivsorganisasjoner, men når vi så inntekt i sammenheng med utdanning og arbeidsmarkedstilknytning i de samlede analysene, viste det seg at inntektsnivå hadde mindre selvstendig betydning. Nettverk spiller inn på alle former for frivillig deltakelse, men på ulikt vis. Brede sosiale nettverk (mange nære venner) henger særlig tett sammen med frivillig deltakelse på tro- og livssynsfeltet, mens betydningen av ressursnettverk (kjennskap til ressurssterke personer) er særlig tett knyttet til frivillig innsats på arbeidslivsfeltet.

Frivillig innsats og yrkesklasse

I forrige kapittel har vi blant annet sett på den betydningen arbeidsmarkedstilknytning og utdanningsretning har for om man deltar i frivillig arbeid. I dette kapitlet skal vi undersøke hvilken betydning type yrke og dermed klasseposisjon har for om man deltar i frivillig arbeid. Ulike typer yrker har ulik sosial status og kan på denne måten ses som uttrykk for klasseposisjon – de kan sies å utgjøre egne yrkesklasser. Professorer, leger og dommere kan for eksempel sies å tilhøre eliten, mens renholdere, elektrikere og fiskere tilhører arbeiderklassen. Hvilket yrke man har, kan også tenkes å påvirke hvilke muligheter man har for å gjøre frivillig arbeid. Dette kan handle om hvilke ressurser og hvilken kompetanse man har knyttet til yrket sitt, hvilke nettverk man knytter seg til gjennom jobben, og hvilke muligheter yrket gir med tanke på tid, fleksibilitet, autoritetsforhold og ressuroverskudd. Ulike statuser og preferanser knyttet til yrker kan altså ha betydning for om personer deltar i frivillig arbeid.

I analysene deler vi inn respondentene i klasser basert på deres svar på hvilket yrke eller hvilken stilling de har, og justerer inndelingen for inntekt. Som diskutert i innledningskapitlet bruker vi her et etablert skjema som plasserer ulike yrker inn i klasser (Hansen et al. 2009). I disse analysene tar vi ikke med personer som er i det som kalles midlertidige posisjoner, som studenter og vernepliktige, eller personer som er på ulike former for velferds- eller trygdeoverføringer, så sant de ikke har oppgitt et yrke i skjemaet. For å få nok «datakraft» og nok respondenter i hver klasse i analysene har vi slått sammen klasseskjemaet til 4 yrkesklasser:

- 1) *eliteyrker* – for eksempel professorer, leger, piloter og bedriftsledere med høy inntekt
- 2) *øvre middelklasseyrker* – for eksempel spesialpedagoger, ingeniører og ledere med medium inntekt
- 3) *nedre middelklasseyrker* – for eksempel barneskolelærere, sosialarbeidere, sykepleiere og ledere med lav inntekt
- 4) *arbeideklasseyrker* – for eksempel elektrikere renholdere, servitører, sjåførere, fiskere og bønder med lav inntekt

Yrkesklassene er oppsummert nedenfor i tabell 3.1.

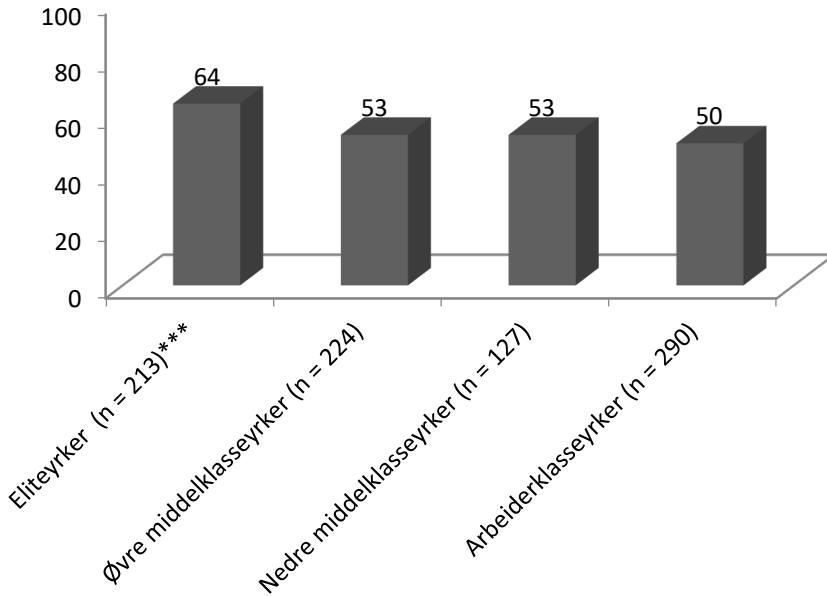
Tabell 3.1 Yrker og inntekt fordelt på fire yrkesklasser

Eliten	Professorer, artister, forlagssjefer osv. Leger, dommere, piloter Høy kapitalinntekt Ledere med inntekt 1 mill. kr +
Øvre middelklasse	Lærere m/BA, spesialpedagoger, bibliotekarer, journalister, underholdningsartister Konsulenter, ingeniører, nestledere, spesialistsykepleiere (m/MA), psykologer Medium kapitalinntekt Ulike ledere i privat sektor, finansmeglere, regnskapsførere med inntekt 500 000–1 mill. kr
Nedre middelklasse	Lærere, grunnskolelærere, barnevernspedagoger, sosialarbeidere, barnesykepleiere Sykepleiere, autoriserte sosialpedagoger, førstesekretærer, kokker, maskinister Lav kapitalinntekt Like yrkestitler som høyere økonomiske klasser, men med inntekter under 500 000 kr
Arbeiderklasse	Faglærte arbeidere Hjelpepleiere, miljøterapeuter (ligner sosialarbeidere), elektrikere Ufaglærte, delvis faglærte arbeidere Assistenter, renholdsarbeidere, vektere, vaktmestre, sjåførere, servitører Bønder, skogbrukere, fiskere Mer inntekt fra primærnæringer enn fra lønn og kapitalinntekt

Frivillig arbeid etter yrkesklasse

I figur 3.2 viser vi andelen som har utført frivillig arbeid for en eller flere organisasjoner siste året fordelt på de fire yrkesklassene. Figuren viser at det er flest frivillige blant eliten (64 prosent), nest flest i de to middelklassene (53 prosent) og noen færre i arbeiderklassen (50 prosent). I en logistisk regresjonsanalyse av sannsynligheten for å delta i frivillig arbeid ut fra yrkesklasse og kontrollert for kjønn og alder er det imidlertid bare eliten som har en signifikant større sannsynlighet for å være frivillig hvis vi sammenligner med arbeiderklassen (se appendikstabell 6.2). Dette mønsteret samsvarer med det som ble vist i forrige kapittel, der personer med høyere inntekt og utdanning, og personer med visse utdanninger, i større grad er frivillige enn andre.

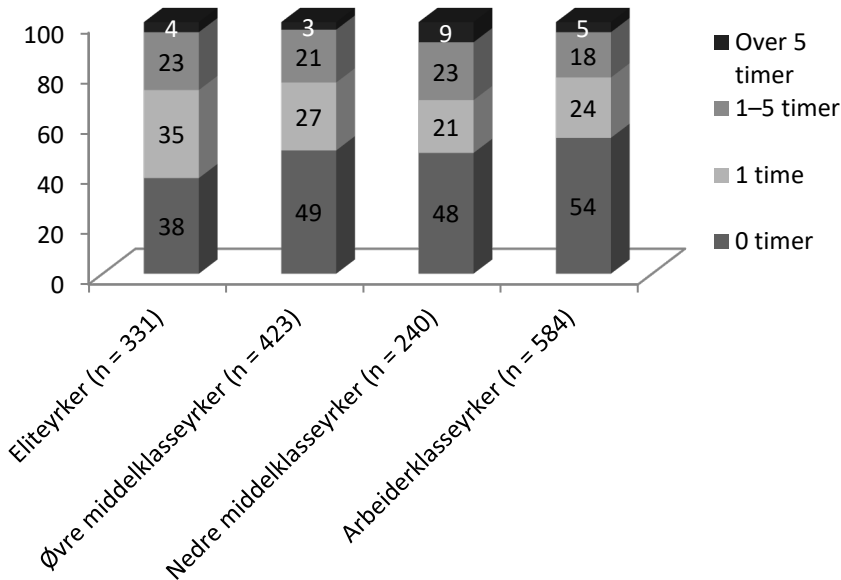
Figur 3.1 Andel frivillige etter yrkesklasse. Prosent

***Personer i eliteyrker har signifikant større sannsynlighet (0,000-nivå) for å være organisasjonsfrivillige enn personer i arbeiderklassen. Kontrollert for kjønn og alder (logistisk regresjonsanalyse).

For å se nærmere på sammenhengen mellom deltakelse i frivillig arbeid og yrkesklasse kan vi også studere omfanget av innsatsen. Vi skiller her mellom dem som sier at de i løpet av det siste året på en vanlig uke har gjort opp til 1 times innsats, dem som har gjort 1 til 5 timers frivillig innsats, dem som har gjort over 5 timers frivillig innsats, og dem som ikke har gjort noen frivillig innsats. Figur 3.2 viser at det er i den nedre middelklassen at flest gjør over 5 timers frivillig arbeid (9 prosent). I arbeiderklassen er det nest flest som oppgir over 5 timer arbeid (5 prosent), deretter kommer eliten (4 prosent) og så den øvre middelklassen (3 prosent). I den nedre middelklassen finner vi også flest som oppgir mellom 1 og 5 timers frivillig arbeid (23 prosent), tilsvarende eliten. Arbeiderklassen har færrest som gjør 1–5 timers frivillig arbeid. Eliten (35 prosent) har flest som sier de gjør 1 times frivillig innsats, etterfulgt av øvre middelklasse (27 prosent), arbeiderklassen (24 prosent) og så nedre middelklasse (21 prosent). Vi ser også at det er flest i arbeiderklassen (54 prosent) som vanligvis ikke gjør frivillig arbeid i løpet av en uke, mens det er færrest i eliten (38 prosent).

Figur 3.2 Timer innsats etter yrkesklasse

Det ser altså ut til at andelen frivillige totalt sett er høyest i eliten og lavest i arbeiderklassen, men at det blant de frivillige er dem i nedre middelklasse og arbeiderklassen som gjør den største innsatsen. I en kontrollanalyse (multinomial logistisk regresjon) finner vi likevel at disse forskjellene ikke står seg når vi tar hensyn til kjønn og alder. Yrkesklasse i seg selv ser ikke ut til å ha en signifikant effekt på hvor mange timer frivillig arbeid man gjør (se appendikstabell 6.3).

Organisasjonstyper og arbeidsoppgaver

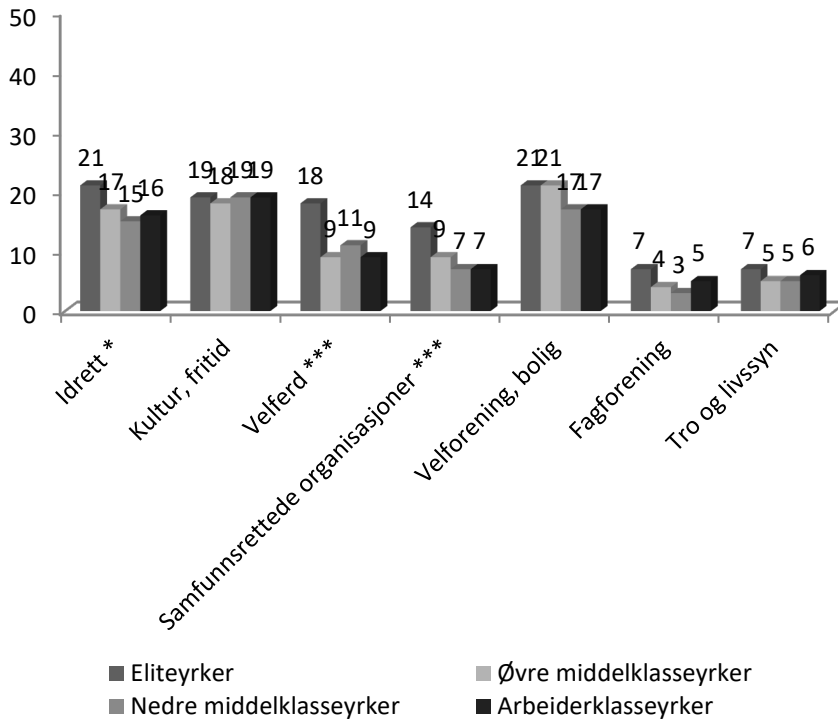
Hvilken betydning har yrkesklasse for deltakelse i frivillig arbeid innen ulike organisasjonstyper? I figur 3.3 viser vi andelen frivillige i de ulike yrkesklassene fordelt på syv overordnede organisasjonskategorier:

1. idrett
2. kultur og fritid
3. velferd
4. samfunnsrettede organisasjoner
5. bolig, nærmiljø og velforeninger
6. arbeidslivsorganisasjoner
7. tro og livssyn

Som vi så i forrige kapittel er idrett, kultur og fritidsorganisasjoner de vanligste organisasjonstypene å gjøre frivillig arbeid for, og dette gjelder på

tvers av yrkesklassene. Men det ser ut til at arbeiderklassen er noe bedre representert i idretts-, og i kultur- og fritidsorganisasjoner enn i andre organisasjonstyper. Den nest største organisasjonskategorien er bolig og økonomi. Her er det en tendens til at noen flere i øvre middelklasse og eliten enn i arbeiderklassen og nedre middelklasse engasjerer seg. Innen velferdsorganisasjoner og i samfunnsrettede organisasjoner er det spesielt eliten (18 prosent og 14 prosent) som skiller seg ut med mange frivillige sammenlignet med de andre klassene. For religions- og livssynsorganisasjoner er fordelingen mellom klassene noe mer jevn. Dette er også den organisasjonskategorien som færrest gjør frivillig innsats for. Samlet sett kan vi se at eliten har en noe mer jevn spredning på ulike organisasjonstyper enn de andre klassene ved at særlig andelen frivillige innenfor idrett, velferdsorganisasjoner og samfunnsrettede organisasjoner er høyere enn i de andre klassene. Disse forskjellene blir også bekreftet i regresjonsanalyser (logistisk regresjon (logit) med kontroll for kjønn og alder) der sannsynligheten for at man gjør en frivillig innsats for idrettsorganisasjoner, velferdsorganisasjoner og samfunnsrettede organisasjoner er større om man har et eliteyrke, enn hvis man har et arbeiderklasseyrke (se appendikstabell 6.4).

Figur 3.3 Andel frivillige for ulike organisasjonstyper etter yrkesklasse

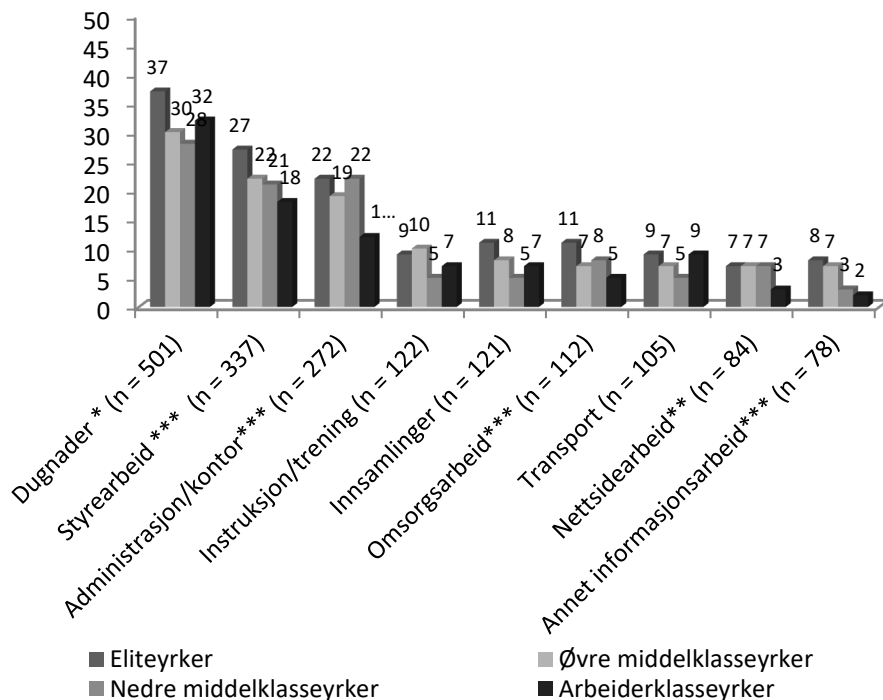

*Idrett: sig. 0,05-nivå, ***Velferd: sig. 0,000-nivå, ***Samfunnsrettede organisasjoner: sig 0,000-nivå (Logistisk regresjonsanalyse (Logit))

Til sist undersøker vi sammenhengen mellom yrkesklasse og hvilken type arbeidsoppgaver respondentene har gjort i sitt frivillige arbeid (figur 3.4). Som vi så i forrige kapittel, er dugnad den klart vanligste formen for frivillig innsats, og dette gjelder på tvers av yrkesklasser. Analysene i forrige kapittel viste også at dugnad har høy oppslutning på tvers av utdanningsnivå. Dette mønsteret ser vi igjen også for yrkesklasser, men eliten har en høyere andel enn de andre (37 prosent). Vi ser også at arbeiderklassen har en noe høyere andel (32 prosent) som har deltatt i dugnad, enn middelklassen (30/28 prosent). Ser vi på styrearbeid, er dette vanligst blant eliten (27 prosent), og andelen synker gradvis i de lavere samfunnsklassene. Et noe annet bilde ser vi for administrasjonsarbeid. Dette er vanligst både blant eliten og blant nedre middelklasse (22 prosent) og mindre vanlig i arbeiderklassen (12 prosent). I de andre typene arbeidsoppgaver er andelen og også forskjellene mellom yrkesklassene noe lavere, men eliten har likevel den største andelen bortsett fra innen instruksjon og trening der øvre middelklasse er størst. Vi kan også trekke frem at nedre middelklasse er noe underrepresentert når det gjelder

instruksjon/trening, innsamlingsarbeid og transport, mens arbeiderklassen er noe underrepresentert når det gjelder omsorgsarbeid, nettsidearbeid og annet informasjonsarbeid.

Figur 3.4 Andel som gjør ulike typer frivillige arbeidsoppgaver etter yrkesklasse

*Dugnader: sig 0,05-nivå, ***Styrearbeid: sig 0,000-nivå, ***Administrasjon/kontor: sig 0,000-nivå, ***Omsorgsarbeid: sig 0,000-nivå, **Nettsidearbeid: sig 0,01-nivå, ***Annet informasjonsarbeid: sig 0,000-nivå (Logistisk regresjonsanalyse (Logit))

Når vi kontrollerer disse forskjellene for variasjon knyttet til kjønn og alder (logistisk (logit) regresjon) finner vi at yrkesforskjellene innen dugnad, styrearbeid, administrasjonsarbeid, omsorgsarbeid, nettsidearbeid og annet informasjonsarbeid er signifikante (se appendikstabell 6.5). Det er større sannsynlighet for at middelklassen og eliten gjør administrasjons-/kontorarbeid og nettsidearbeid enn for at arbeiderklassen gjør det. Det er større sannsynlighet for at øvre middelklasse og eliten driver med informasjonsarbeid enn at arbeiderklassen gjør det, og det er større sannsynlighet for at eliten driver med styrearbeid, dugnad og omsorgsarbeid enn at arbeiderklassen gjør det.

Oppsummering

Når vi undersøker ulikhet i frivillig arbeid knyttet til klassetilhørighet basert på type yrke man har, ser vi at eliten har den høyeste andelen frivillige, mens arbeiderklassen har den laveste. Eliten har også en noe mer jevn spredning på ulike organisasjonstyper enn de andre klassene. Hos eliten er særlig andelen frivillige innenfor idrettsorganisasjoner, velferdsorganisasjoner og samfunnsrettede organisasjoner høyere enn i de andre klassene. Når det gjelder arbeidsoppgaver, er dugnad den klart vanligste formen for frivillig innsats på tvers av yrkesklasser, men eliten har likevel flere dugnadsfrivillige enn de andre klassene. Styrearbeid er også en elitedominert arbeidsoppgave, og andelen synker gradvis i de lavere samfunnsklassene. Administrasjonsarbeid er vanligst både blant eliten og blant nedre middelklasse, men mindre vanlig i arbeiderklassen. Ellers er instruksjon/trening, innsamlingsarbeid og transport mindre vanlig i nedre middelklasse, mens omsorgsarbeid, nettsidearbeid og annet informasjonsarbeid er mindre vanlig blant arbeiderklassen.

Frivillig innsats og ulike kapitalformer

Som diskutert i innledningen kan man undersøke sosiale skillelinjer og sosiale klasser basert på beholdningen av flere ulike kapitalformer (økonomisk, kulturell og sosial). Mengden og kombinasjonene av kapitalformer vil her avgjøre en persons posisjon i det sosiale rommet. I dette kapitlet skal vi undersøke sammenhenger mellom frivillig innsats og slike sosiale posisjoner. Vi er her interessert i å undersøke hvordan typer av frivillig arbeid og frivillighetsfelt plasserer seg i det sosiale rommet. Spørsmålet er hvordan kjennetegn ved frivillig arbeid er strukturert eller «klasset» i forhold til volum og sammensetning av kapital.

Et første steg i denne analysen er å konstruere og illustrere det sosiale rommet basert på respondentenes svar på de ulike indikatorene for kapitalformer i undersøkelsen. Vi vil her få frem hvordan respondentene fordeler seg horisontalt og vertikalt i det sosiale rommet basert på kapitalindikatorene. Dette gjør vi ved å utføre en multippel korrespondanseanalyse (MCA), som er en eksplorerende statistisk metode for kategoriske data. Sammenhenger mellom indikatorene økonomisk, kulturell og sosial kapital studeres her i et sosialt rom, hvor respondenter som har svart likt på de ulike spørsmålene, samles i nærheten av hverandre. Nærheten mellom punktene i kartet illustrerer altså likhet mellom respondenter i deres svar på spørsmålene som måler de ulike kapitalformene.

For å måle økonomisk kapital spurte vi om husstandens samlede brutto årsinntekt, med 8 svarkategorier fra under 200 000 kroner til over 1 400 000 kroner. For å måle kulturell kapital har vi med flere indikatorer. Den første handler om egen utdanningslengde med følgende svarkategorier: grunnskole, vgs./vgs. + fagskolepåbygg, universitet/høyskole inntil 4 år og universitet/høyskole over 4 år. Vi spurte så hvilket fagområde respondenten tok sin høyeste utdanning innenfor, med følgende svaralternativer:

- generell utdanning
- kunst og håndverk
- humaniora – språk, historie
- teknisk – ingeniør, bygg
- jordbruk

- lærer
- realfag
- medisin
- økonomi og handel
- samfunnsfag, medie, drama, idrett
- juss
- hotell, service og frisør
- offentlig sikkerhet
- transport og telekommunikasjon

Vi spurte også om egen far og mors høyeste utdanning der vi skilte mellom grunnskole, videregående skole, fagutdanning, universitet/høyskole inntil 4 år og universitet/høyskole over 4 år. I tillegg til utdanningsspørsmål, hadde vi også med spørsmål om uttrykk for kulturkonsum og kulturelle preferanser:

- hvor mange bøker det var i hjemmet man vokste opp i
- om de fleste venner er opptatt av kunst og kultur
- om det er viktig å at samfunnet bruker ressurser på å ta vare på klassikere innen kunst og kultur
- om man mener det ikke finnes god eller dårlig kunst, bare ulik smak
- om mediene burde bruke mindre tid på sport og mer på kunst og kultur

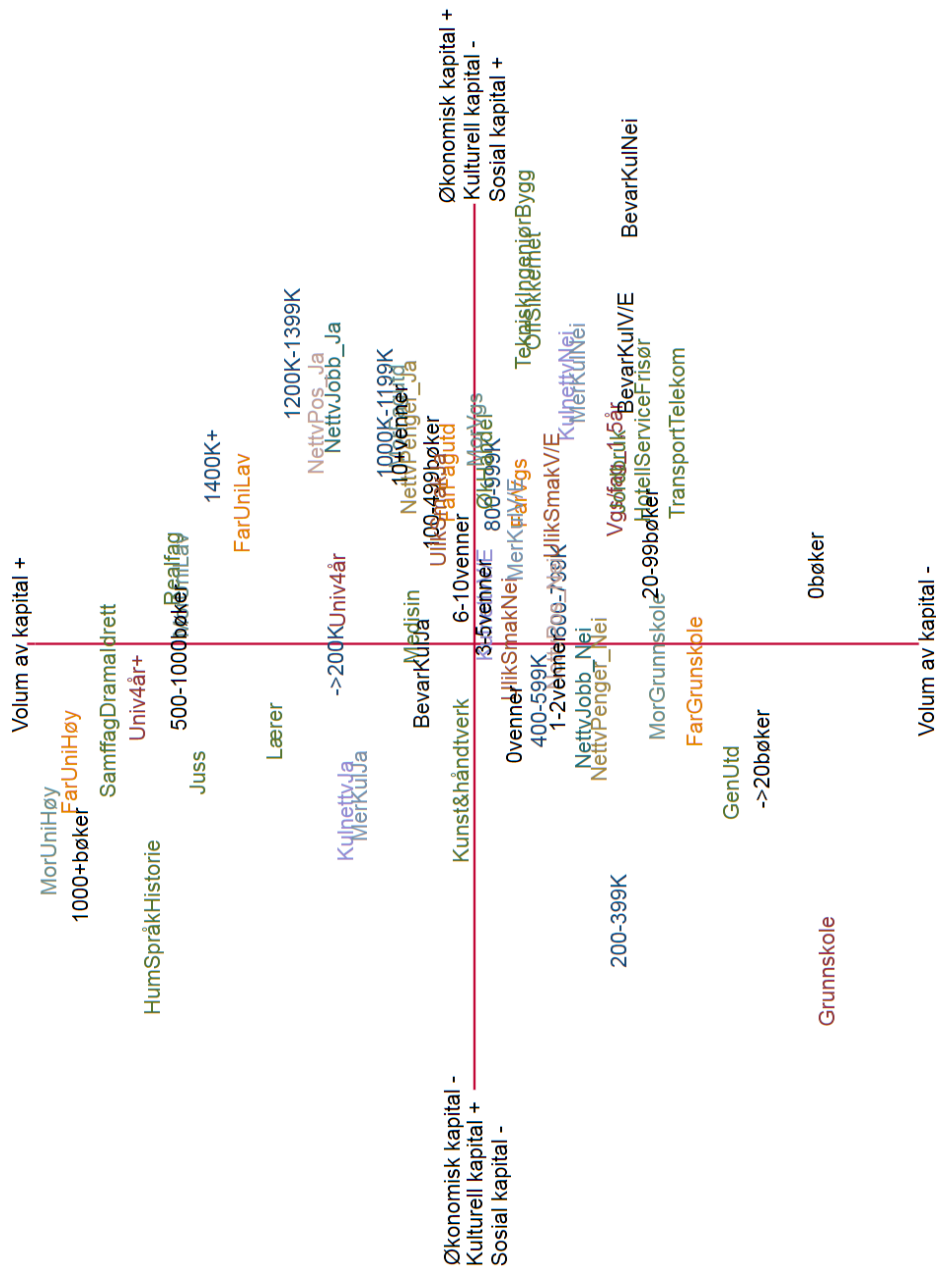
For å måle sosial kapital spurte vi respondentene om trekk ved deres sosiale nettverk. Vi spurte først hvor mange nære venner de har for tiden. Deretter spurte vi om noen i omgangskretsen deres kan hjelpe dem med å finne en jobb eller låne dem et større pengebeløp, og om noen i omgangskretsen deres sitter i en høy stilling innen næringsliv, offentlig administrasjon eller politikk.

Alle de nevnte indikatorene ble så inkludert som dikotome variabler i en multippel korrespondanseanalyse for å bestemme respondentenes relative posisjon i forhold til hverandre i det sosiale rommet. Resultatet fra denne analysen er illustrert under i figur 4.1. I figuren symboliserer avstanden mellom punktene hvor likt eller ulikt respondentene har svart på de ulike spørsmålene om økonomi, utdanning, kulturelle preferanser, sosiale nettverk og nettverksressurser. Jo nærmere punktene ligger hverandre, jo likere var svarene. Det sosiale rommet som trer frem på bakgrunn av svarene til respondentene i undersøkelsen vår, ligner på den klassiske klassestrukturen, der vi finner personer med lav kapital nederst og personer med høy kapital øverst. På den horisontale dimensjonen finner vi skiller mellom ulike typer kapital.

Nederst i figuren finner vi indikatorer på lite kapital: lavt utdanningsnivå (eget og foreldres), få bøker i hjemmet man vokste opp i, negative holdninger til «finkultur», lite nettverksressurser, lavere inntektsnivå og utdanningsfelt som gjerne assosieres med lavere utdanning og lavere inntektsmuligheter.

Beveger vi oss oppover i figuren, øker volumet av økonomisk, kulturell og sosial kapital. Øverst finner vi dem med høyt utdanningsnivå (eget og foreldres), mange bøker i oppveksthjem, positive holdninger til «finkultur» og høyt inntektsnivå.

Figur 4.1 Det sosiale rommet konstruert ut fra kapitalindikatorer i spørreundersøkelsen

Forklaring av variasjon: vertikal akse: 36,1 % / horisontal akse: 6,5 %. Koordinater i standard normalisering.

Den vertikale akse eller dimensjonen i figuren illustrerer ulikhet i mengde eller volum av kapital. Det er denne dimensjonen som forklarer mest av variasjonen i datamaterialet (36,1 prosent). Volum av kapital er altså viktigere for strukturen i det sosiale rommet enn sammensetningen av kapital.

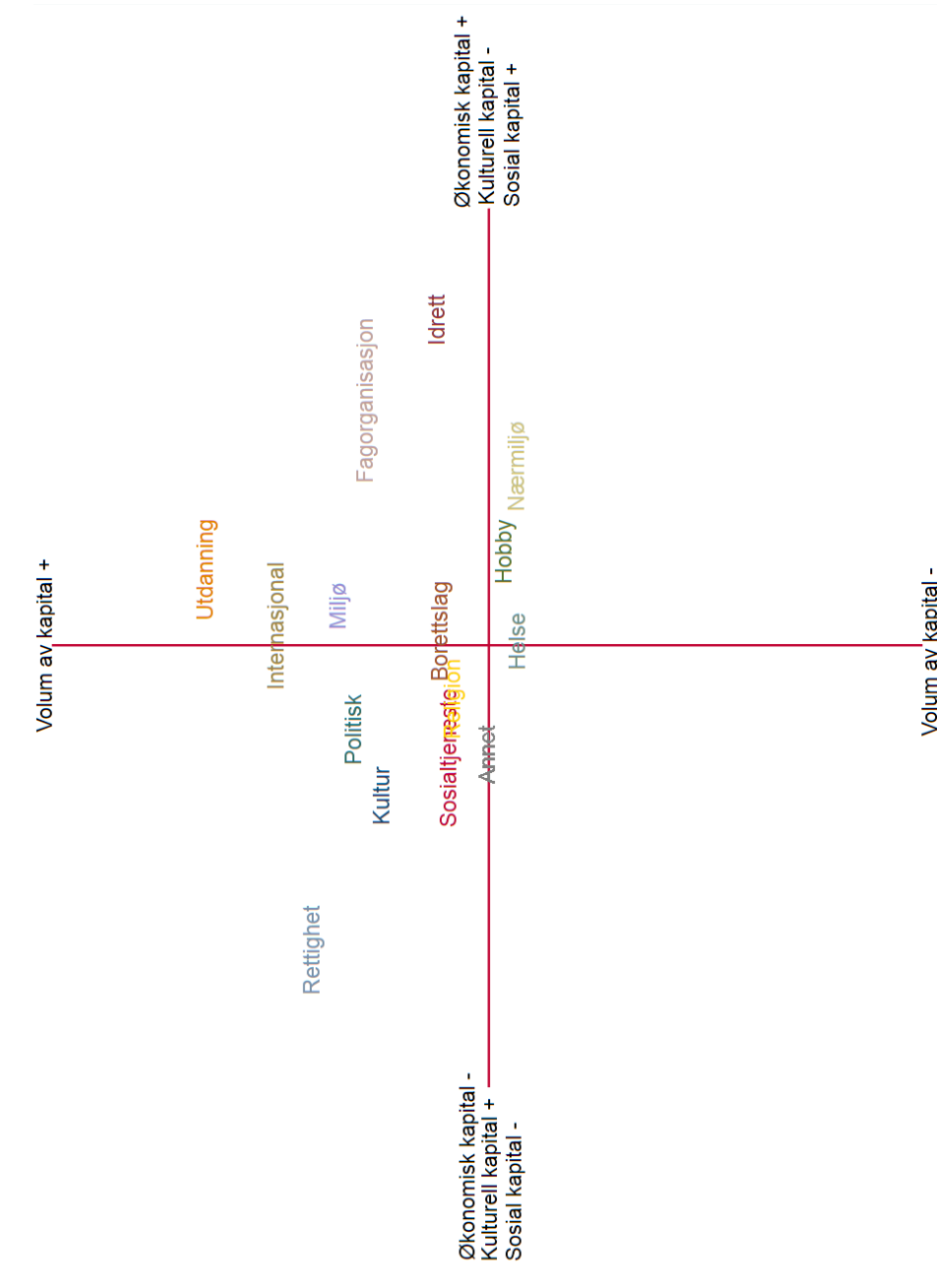
På den horisontale dimensjonen finner vi ulikheter knyttet til sammensetningen av kapital. Denne forklarer i mindre grad variasjonen i klassestrukturen (6,5 prosent av variasjonen), men vi ser likevel klassiske skiller mellom formene for kapital. Til venstre i figuren finner vi dem som har mest kulturell kapital i form av høyt utdanningsnivå (eget og foreldres), flest bøker i oppveksthjemmet og positive holdninger til «finkultur». Til høyre i figuren finner vi dem som har mest økonomisk og sosial kapital i form av inntekt og ulike nettverksressurser.

På bakgrunn av denne analysen kan vi altså se en latent klassestruktur blant respondentene i undersøkelsen, der de fordeler seg etter de klassiske aksene for volum og sammensetning av de tre kapitalformene. Det er dette sosiale rommet som danner utgangspunktet for analysen av frivillig arbeid nedenfor, der indikatorer for frivillig arbeid blir plassert i dette rommet.

Organisasjonstyper plassert i det sosiale rommet

Hvor i det sosiale rommet vil former for frivillig arbeid plassere seg? I figur 4.2 har vi plassert indikatorer for frivillig arbeid per organisasjonstype, basert på MCA-analyse. For å gjøre det lettere å lese figuren og plasseringen av frivillighetsfelt har vi tatt bort merkene for de ulike kapitalindikatorne; samtidig ligger disse fortsatt i bakgrunnen og strukturerer det sosiale rommet (volum av kapital på den vertikale dimensjonen og sammensetning av kapital på den horisontale dimensjonen).

Figur 4.2 Frivillighetsfelt i det sosiale rommet

Forklaring av variasjon: vertikal akse: 36,1% / horisontal akse: 6,5%. Koordinater i standard normalisering.

Figur 4.2 viser at de fleste frivillighetsfeltene plasserer seg i den øvre halvdel av det sosiale rommet, noe som indikerer at frivillige gjerne har et visst volum av kapital, uavhengig av hva slags type organisasjon de gjør frivillig arbeid for.

Om vi ser på den vertikale dimensjonen, er det frivillige for organisasjoner innen utdanning, opplæring og forskning som plasserer seg øverst, i området med høyt volum av kapital. Dette kan forklares ved at denne typen organisasjoner nettopp handler om utdanning, der personer med høyere utdanning gjerne er dem som er i målgruppen for disse organisasjonstypene. Nest øverst finner vi frivillige for internasjonale organisasjoner, som nødhjelps- og bistandsorganisasjoner. Nedenfor finner vi frivillige for rettighets-, støtte- og avholdsorganisasjoner, for miljø- og dyrevernsorganisasjoner, for politiske organisasjoner, for yrkes- og fagorganisasjoner og for kultur- og kunstorganisasjoner. Nærmere 0-linjen for den vertikale dimensjonen finner vi frivillige innen borettslag, for idrettsorganisasjoner, for sosiale tjenester og rusomsorg, og religions- og livssynsorganisasjoner. Nederst, på og under 0-linjen, finner vi frivillige for andre typer organisasjoner, for hobby- og fritidsorganisasjoner, for nærmiljøorganisasjoner og for helse- og redningsarbeid. Dette er altså de organisasjonene som i større grad tiltrekker seg frivillige med mindre beholdning av kapital og et lavere klassenivå.

Om vi ser på den horisontale plasseringen av frivillighetsfelt, finner vi frivillige for rettighets-, støtte- og avholdsorganisasjoner lengst til venstre, i området med høyere kulturell enn økonomisk og sosial kapital. Noe til venstre i dette rommet finner vi også frivillige for kunst- og kulturorganisasjoner, for sosiale tjenester og rusmiddelomsorg, for politiske organisasjoner og religions- og livssynsorganisasjoner og for andre organisasjoner. Blant dem som plasserer seg lengst til høyre, i området med høyere sosial og økonomisk kapital enn kulturell kapital, finner vi frivillige for idrettsorganisasjoner, for yrkes- og fagorganisasjoner og for nærmiljøorganisasjoner. De som er frivillige for idrettsorganisasjoner, og de som er frivillige for rettighetsorganisasjoner, kan på denne måten sies å være de som er mest forskjellige fra hverandre i kapitalsammensetning.

Oppsummert kan vi si at det ikke er noen frivillighetsfelt som er preget av svært lite kapital hos de frivillige. Vi kan også si at frivillige innenfor utdanningsorganisasjoner og internasjonale organisasjoner er de som har størst volum av kapital, at frivillige for rettighets- og støtteorganisasjoner er mer preget av kulturell kapital, og at idrettsfrivillige er mer preget av økonomisk og sosial kapital.

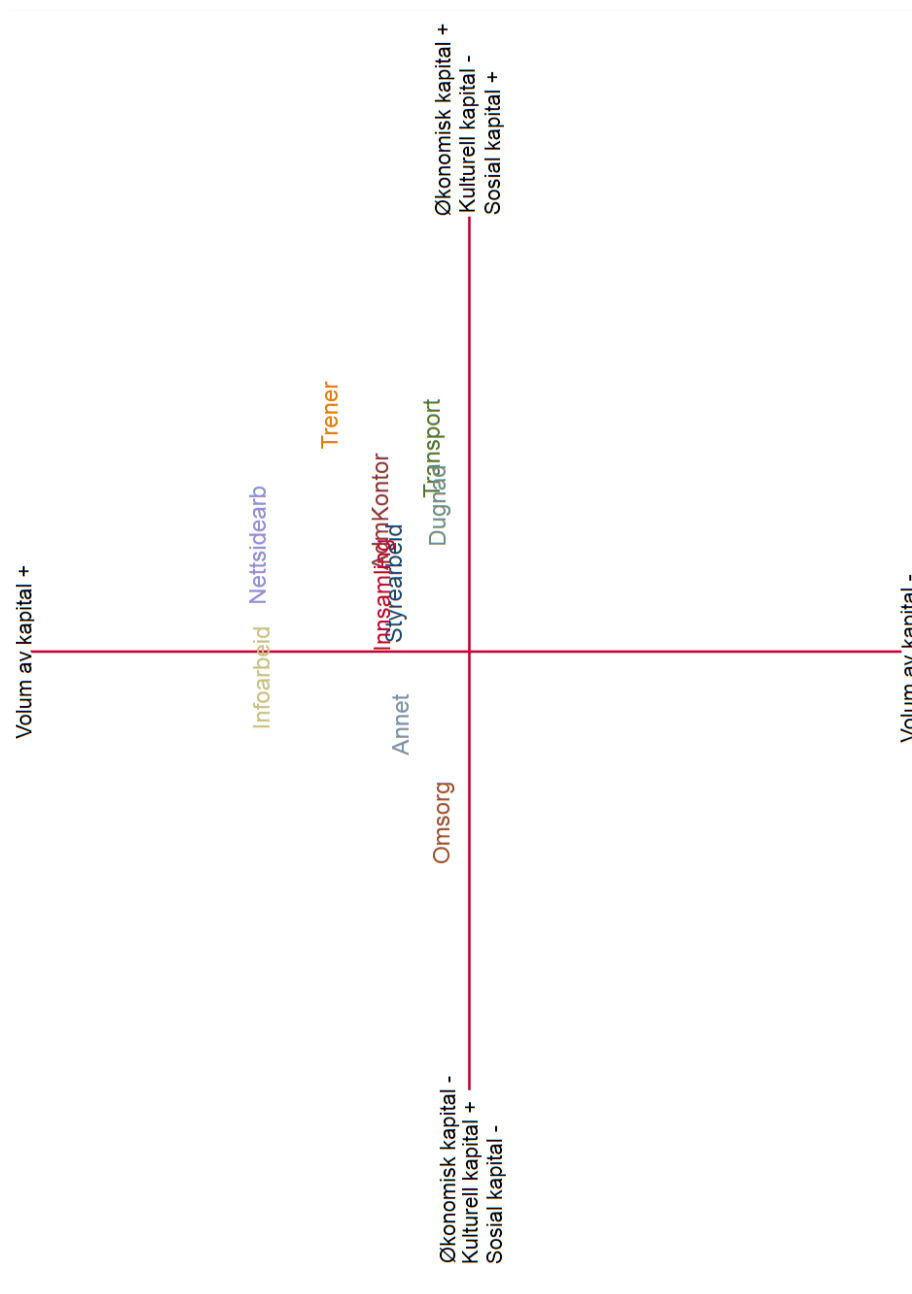
Typer av frivillig arbeid plassert i det sosiale rommet

Om vi så ser på plasseringen av type arbeidsoppgaver som de frivillige utfører i det sosiale rommet, er konsentrasjonen rundt midten noe større enn for organisasjonstyper. Mellom frivillige som gjør ulike arbeidsoppgaver, er det altså noe mindre forskjeller i volum og sammensetning av kapital.

Om vi ser på den vertikale dimensjonen ser vi at frivillige som driver med nettsidearbeid og informasjonsarbeid, plasserer seg øverst i figuren, noe som også resonnerer med analysen i kapittel 2 der utdanningsnivå hadde en stor effekt på sannsynligheten for å gjøre denne typen arbeidsoppgaver. Nettside- og informasjonsarbeid er arbeidsoppgaver som kan kreve en viss form for kompetanse og kapital, og som vi finner igjen høyere opp i det sosiale rommet, mens omsorgsarbeid, dugnadsarbeid og transport ligger nærmest 0-linjen og kan se ut til å være mindre avhengig av stort kapitalvolum.

Om vi ser på den horisontale dimensjonen, ser vi at frivillige som gjør omsorgsarbeid, er plassert noe til venstre, og at frivillige som er trenere/instruktører, plasserer seg noe til høyre. Frivillige som gjør omsorgsarbeid, og frivillige som gjør treneroppgaver, ser altså ut til å være de som i minst grad ligner hverandre når det kommer til sammensetningen av kapital; omsorgsarbeid er mer preget av kulturell kapital, mens treneroppgaver er mer preget av økonomisk og sosial kapital. Plasseringen av disse to arbeidsoppgavene ligner også plasseringen av henholdsvis sosiale organisasjoner og idrettsorganisasjoner.

Figur 4.3 Frivillige arbeidsoppgaver i det sosiale rommet

Forklaring av variasjon: vertikal akse: 36,1 % / horisontal akse: 6,5 %. Koordinater i standard normalisering.

Oppsummering

I dette kapitlet har vi undersøkt sosial ulikhet i deltakelse i frivillig arbeid med utgangspunkt i begrepet om klasse og personers beholdning av ulike former for kapital, der vi skiller mellom økonomisk, kulturell og sosial kapital. Målet har her vært å undersøke hvordan ulike former for ressurser, sammen og hver for seg, strukturerer frivilligheten i Norge, og i hvilken grad frivillig arbeid er formet av klasseposisjon i Norge. I analysene har vi tatt i bruk en metode som avdekker ulikhet og likhet mellom respondenter basert på deres posisjon i det sosiale rommet. Posisjonen i det sosiale rommet er igjen bestemt av deres svar på ulike spørsmål om beholdning økonomiske, kulturelle og sosiale ressurser eller kapitalformer. Ved hjelp av denne metoden finner vi en latent klassestruktur blant respondentene i undersøkelsen, der de fordeler seg etter klassiske mønstre for mengde og sammensetning av økonomisk, kulturell og sosial kapital. De som har mye kapital, plasserer seg høyt oppe i det sosiale rommet, og de som har lite kapital, plasserer seg nederst. De som har mye kulturell kapital, plasserer seg til venstre i det sosiale rommet, mens de som har mye sosial og økonomisk kapital, plasserer seg til høyre. Videre har vi undersøkt hvor i dette sosiale rommet former for frivillighet plasserer seg.

Analysene indikerer at frivillighet i seg selv krever et visst nivå eller volum av kapital uansett hvilken organisasjonstype man gjør frivillig arbeid for. Det er likevel noen organisasjoner som plasserer seg høyere opp i klassehierarkiet enn andre. Her har for eksempel frivillige innenfor utdanningsorganisasjoner og internasjonale organisasjoner størst volum av kapital. I analysene kunne vi også skille mellom sammensetningen av ulike kapitalformer og hvilke kapitalformer som preget frivillige for ulike organisasjonstyper. Her fant vi at frivillige for rettighets- og støtteorganisasjoner har mer kulturell kapital enn økonomisk og sosial kapital, og at idrettsfrivillige har mer økonomisk og sosial kapital enn kulturell kapital. Vi finner altså ingen frivillighetsfelt som er preget av spesielt lave nivåer av kapital, og frivillig arbeid generelt kan derfor sies å være et fenomen som plasserer seg fra midten og oppover i klassehierarkiet i Norge.

Arbeidsoppgaver som nettside- og informasjonsarbeid plasserer seg øverst i klassehierarkiet, mens omsorgsarbeid, dugnadsarbeid og transport ligger lenger ned. Frivillige som gjør omsorgsarbeid, ser ut til å ha mer kulturell enn sosial og økonomisk kapital, mens frivillige som gjør treneroppgaver, har mer økonomisk og sosial kapital enn kulturell kapital. Type arbeidsoppgaver vil kunne kreve ulike typer kompetanse og personlige preferanser som igjen er knyttet til kapitalbeholdningen. På denne måten er også visse typer frivillige arbeidsoppgaver tett knyttet til klasseposisjon i det sosiale rommet.

Oppsummering og konklusjon

I denne rapporten har vi undersøkt sosial ulikhet i frivillig innsats i Norge med et bredere perspektiv enn i tidligere studier. Vi har for det første inkludert andre og flere indikatorer for sosial ulikhet enn tidligere, blant annet utdanningsretning, yrke, familiebakgrunn og kjennetegn ved sosiale nettverk. For det andre har vi undersøkt hvordan ulike former for ressurser (kulturelle, økonomiske, sosiale) er knyttet til sosial posisjon og klasse, og hvordan dette former frivillig arbeid i Norge. Her har vi også brukt metoder og tilnæringsmåter som ikke er brukt i tidligere undersøkelser av frivillig arbeid. Formålet har vært å få et klarere bilde av sammenhengene mellom individers sosiale posisjon, klassetilhørighet og frivillige engasjement.

Resultatene fra analysene peker på at de viktigste enkeltfaktorene for å forstå ulikhet i frivillig arbeid er kjennetegnet ved sosiale nettverk, utdanningsnivå og til dels familiebakgrunn og hvilken arbeidsmarkedstilknytning man har. Studenter og personer som har sterke nettverk, har høyt utdanningsnivå eller vokste opp i et hjem med mange bøker, er mer tilbøyelige en andre til å delta i frivillig arbeid.

Den sosiale ulikheten i frivillig deltakelse varierer imidlertid mellom ulike deler av frivilligheten. For eksempel er høyt utdannede overrepresentert i mange deler av frivilligheten, men i mindre grad innenfor arbeidslivsorganisasjoner og innen tro og livssyn. Høyt utdannede utfører også oftere enn andre oppgaver knyttet til styrearbeid, administrasjon og kommunikasjon, mens den tradisjonelle dugnaden tiltrekker seg både lavt og høyt utdannede. Kjennetegn ved sosiale nettverk påvirker også frivillig deltakelse, men på ulikt vis. Å ha brede sosiale nettverk (mange nære venner) henger særlig tett sammen med frivillig deltakelse på tro- og livssynsfeltet, mens betydningen av ressursnettverk (kjennskap til ressurssterke personer) er særlig tett knyttet til frivillig innsats på arbeidslivsfeltet.

Vi finner videre at personer i eliteyrker er overrepresentert som frivillige, mens personer i arbeiderklasseyrker deltar i mindre grad. Eliten er særlig overrepresentert som frivillige innen idrettsorganisasjoner, velferdsorganisasjoner og samfunnsrettede organisasjoner. Styre- og administrasjonsarbeid ser også ut til å være elitedominerte arbeidsoppgaver, og

det er mindre vanlig å gjøre omsorgsarbeid, nettsidearbeid og annet informasjonsarbeid i arbeiderklassen enn i de andre yrkesklassene.

Når vi har undersøkt sammenhenger mellom frivillig innsats og sosial posisjon målt etter beholdning av henholdsvis økonomisk, kulturell og sosial kapital, finner vi at frivillighet generelt plasserer seg fra midten og oppover i statushierarkiet; de med mest ressurser er på topp, og de med minst ressurser er på bunn. Frivillig arbeid innenfor utdanningsorganisasjoner og internasjonale organisasjoner har det høyeste statuspreget sammenlignet med andre organisasjonstyper. Når det gjelder sammensetning av ressurser, finner vi at frivillig arbeid for rettighets- og støtteorganisasjoner er sterkere knyttet til kulturell enn økonomisk og sosial kapital, mens idrettsfrivillighet er sterkere knyttet til økonomisk og sosial kapital enn til kulturell kapital. Ulike former for kapital henger også sammen med ulike typer frivillige arbeidsoppgaver: Omsorgsarbeid er sterkere knyttet til kulturell enn sosial og økonomisk kapital, mens treneroppgaver er sterkere knyttet til økonomisk og sosial kapital.

Norsk frivillighet som et klassefenomen?

Hva sier så disse funnene oss om norsk frivillighet som et klassefenomen og om klasseskiller i norsk frivillighet? For det første kan vi si at ressurser knyttet til personers sosiale nettverk og til eget utdanningsnivå er særlig viktig for å forstå ulikhet i hvem som deltar, og hvordan man deltar i frivillig arbeid. I et bredere klasseperspektiv finner vi også skiller i deltakelse basert på yrkesposisjon og beholdning av økonomiske, kulturelle og økonomiske ressurser. Funnene tyder altså på at frivillig deltakelse i Norge til en viss grad er preget av klasseskiller, der noen organisasjonstyper og arbeidsoppgaver har høyere klassestatus og er mer elitepregede enn andre, og der noen organisasjonstyper og arbeidsoppgaver er mer preget av kulturell kapital, mens andre er mer preget av økonomisk og sosial kapital. Dette betyr imidlertid ikke at sosiale klasser nødvendigvis er eksplisitte og bevisste hos de frivillige – at de frivillige subjektivt opplever å tilhøre en viss klasse, og at deres frivillige engasjement er et bevisst klasseuttrykk. Snarere kan frivillig arbeid være subtile måter å uttrykke egen sosial posisjon.

Når vi ser på frivillighet og sosial ulikhet i et klasseperspektiv, er det også viktig å minne om at de sosiale ulikhetene generelt sett er relativt lave i Norge sammenlignet med de fleste andre land, særlig når vi snakker om økonomi. Samtidig skaper beholdningen av utdanningsressurser og sosiale ressurser ulikheter også i Norge og i norsk frivillighet.

Appendiks

Tabell 6.1 Forklaringer på deltakelse i frivillig arbeid. Odds fra logistisk regresjon

	Totalt	Idrett	Kultur og fritid	Velferd	Samfunnsrettede organisasjoner	Velfor- eninger, nær- miljø og bolig	Ar- beids- liv	Tro og livssyn
Kjønn (ref. = mann)								
Kvinne	0,8**	0,6***	0,9	1,4***	1,0	0,9†	0,9	1,0
Alder (ref. = under 30 år)								
30–39 år	0,8	0,9	0,8	1,0	1,2	1,9***	1,6	0,9
40–49 år	1,2	1,7***	1,2	0,9	1,1	2,4***	2,3**	1,2
50–59 år	1,0	0,8	1,3	0,7*	0,9	1,9***	2,1*	1,1
60–69 år	0,9	0,6**	1,3	0,8	1,2	2,4***	1,9†	1,2
70+ år	1,3†	0,7	2,0***	1,2	1,3	2,3***	2,8*	1,8
Barn i husstanden (ref. = ingen)								
Minst ett barn	1,7***	2,6***	1,2†	1,5***	1,1	1,1	0,9	1,6**
Utdanningsnivå (ref. = gr.skole/folke- skole)								
Vgs. / gymnas allmenn	1,2	1,2	1,0	1,0	1,0	1,3	0,8	1,0
Vgs. yrkesfag	1,4**	1,4†	1,2	1,2	1,6*	1,1	1,2	1,1
Fagskole etter vgs.	1,5**	1,4	1,2	1,2	1,5	1,4	0,9	1,0
Universitet/høgskole kort	1,5**	1,4	1,3	1,2	1,3	1,3	0,9	1,0
Universitet/høgskole lang	1,9***	1,4†	1,4	1,5†	1,5	1,4†	1,0	0,9
Utdanningsretning (ref. = generell utdanning)								
Ikke oppgitt	0,6*	0,9	0,6	0,4†	0,7	0,8	0,5	0,9
Kunst og håndverk	0,9	0,7	1,3	0,9	0,8	0,6	2,3†	1,3
Humanistiske fag	1,1	0,6*	1,7**	1,2	1,7*	0,7	1,8	2,9***
Tekniske fag, ingeniør, arkitektur	0,9	0,7*	1,1	0,8	0,9	1,3†	1,6†	1,0
Jordbruk og skogbruk	1,4	0,9	1,6†	1,2	2,2**	1,6†	4,5***	1,8
Lærerutdanning	1,0	1,0	0,9	1,4†	1,3	0,8	1,3	2,3**
Realfag, informatikk	1,0	0,8	1,4	1,1	1,1	1,1	1,5	0,9

Medisin, helse, sykepleie	1,0	0,8	0,9	1,4†	1,0	0,8	1,9*	2,0**
Økonomi, handel, revisor	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,4*	0,9	1,2
Samfunnsfag, media, drama, idrett	1,2	0,8	1,1	1,3	1,9**	1,5†	1,7	1,1
Juss, juridiske fag	1,1	0,6	1,2	0,9	2,1*	1,4	2,7*	1,4
Personlig tjenesteyting	1,0	1,0	0,9	1,0	0,5	1,2	1,7	1,6
Offentlig sikkerhet	1,4	2,1**	0,9	1,2	1,5	1,5	2,5*	0,2†
Transport og telekommunikasjon	1,1	1,0	1,1	0,9	0,7	1,3	1,3	1,5
Foreldres høyeste utdanningsnivå								
Vet ikke	0,7*	0,8	1,0	1,0	1,1	0,7*	0,2*	0,7
Vgs./gymnas	1,1	1,0	1,2	1,1	1,0	0,9	1,0	1,0
Fagutdanning	1,1	1,1	1,3**	1,0	1,0	1,0	1,1	0,6**
Uni./høgskole lav	1,1	0,9	1,1	1,3	1,2	0,9	0,9	1,0
Uni./høgskole høy	1,1	1,0	1,0	1,2	1,1	0,9	1,3	1,0
Antall bøker i barndomshjemmet (ref. = mindre enn 20 bøker / ubesvart)								
20–99 bøker	1,2*	1,1	1,2†	1,1	1,0	1,3†	1,3	1,9**
100–499 bøker	1,3*	1,1	1,3†	1,2	1,2	1,1	1,5	1,9**
Mer enn 500 bøker	1,3**	1,0	1,5**	1,4*	1,5*	1,3	1,1	1,8*
Husholdsinntekt (ref. = under 200 000 kr)								
Vil ikke svare	0,8	0,7	1,0	0,7	0,9	1,4	3,9†	0,6
200 000–399 999 kr	1,0	0,7	0,8	0,8	1,1	1,5	1,9	0,7
400 000–599 999 kr	1,0	0,7	0,8	0,6*	1,0	1,5	4,4*	0,8
600 000–799 999 kr	1,0	0,8	1,1	0,7	0,9	1,3	3,0	0,7
800 000–999 999 kr	1,2	1,0	1,1	0,6†	0,9	1,3	3,4	0,8
1 000 000–1 199 999 kr	1,0	1,0	0,9	0,8	1,0	1,3	3,3	0,6
1 200 000–1 399 999 kr	1,0	1,2	1,1	0,8	0,9	1,1	3,5	0,4*
1 400 000 kr eller mer	1,0	1,1	0,8	0,7	1,2	1,0	2,9	0,5
Hovedkilde til livsopphold (ref. = trygd/hjemmeværende)								
Arbeid heltid	1,0	1,1	0,8	0,6***	0,7†	1,4*	4,0***	0,7
Arbeid deltid	1,1	1,3	0,9	0,7	0,9	1,2	2,3†	1,0
Selvstendig næringsdrivende	1,0	1,6†	0,8	0,5*	0,7	1,2	4,6***	0,7
Student/elev	1,5*	1,0	1,7*	0,8	0,9	0,7	7,4***	0,7
Alderspensionist	1,1	1,4	0,7†	1,2	1,2	1,4*	1,2	1,0
Antall nære venner (ref. = ingen)								
Ubesvart	1,6†	1,2	1,2	0,7	0,6	1,0	2,5	2,0
1–2 nære venner	1,4	1,2	1,1	1,5	1,1	0,9	1,7	1,2
3–5 nære venner	1,6*	1,4	1,3	1,4	1,1	1,1	1,5	1,8
6–10 nære venner	1,9**	1,4	1,4	1,7	1,2	1,2	1,6	2,4
Flere enn 10 nære venner	2,4***	1,7†	1,6	2,1*	1,7	1,1	1,7	4,5*

Ressursnettverk (ref. = 0)								
Ressursnettverk (1)	1,1	1,1	0,9	1,1	1,0	1,1	1,1	0,8
Ressursnettverk (2)	1,2†	1,1	1,0	1,3†	1,0	1,4**	1,0	0,8
Ressursnettverk (3)	1,6***	1,4**	1,3†	1,6**	1,7***	1,5***	2,1***	1,4
Konstant	0,32	0,10	0,09	0,08	0,05	0,03	0,00	0,02
r ² (pseudo)	0,048	0,099	0,028	0,053	0,042	0,038	0,087	0,071
N	5154	5154	5154	5154	5154	5154	5154	5154

Tabellen viser odds ratio fra logistisk regresjon. Verdier over 1 indikerer økt sannsynlighet for frivillig deltakelse, mens verdier under 1 indikerer redusert sannsynlighet for frivillig deltakelse. Signifikante effekter er merket (nivå: † p < 0,1, * p < 0,05, ** p < 0,01, *** p < 0,001) og skravert (retning: grønn = positiv, rød = negativ).

Tabell 6.2 Sannsynlighet for deltakelse i frivillig arbeid ut fra yrkesklasse, kontrollert for kjønn og alder. Logistisk regresjonsanalyse

	Frivillig
Arbeiderklasse	(ref.)
Nedre middelklasse	0,16
Øvre middelklasse	0,11
Eliten	0,64***
Kjønn (kvinne)	-0,26*
Alder	-0,00
Konstant	0,50
N	1578

Tabell 6.3 Sannsynlighet for antall timer (kategorisert) frivillig arbeid ut fra yrkesklasse, kontrollert for kjønn og alder. Multinomial regresjon

	0-½ time	½-1 time	1-2 timer	2-5 timer	5 timer +
Arbeiderklasse	(ref.)	(ref.)	(ref.)	(ref.)	(ref.)
Nedre middelklasse	(ref.)	-0,30	0,08	0,25	0,40
Øvre middelklasse	(ref.)	-0,23	-0,07	0,03	-0,66
Eliten	(ref.)	-0,07	-0,12	-0,17	-0,60
Kjønn (kvinne)	(ref.)	0,20	-0,21	0,02	0,31
Alder	(ref.)	0,02*	0,03***	0,04***	0,05***
Konstant	(ref.)	-1,65**	-1,42*	-2,50	-4,03***
n		1578	1578	1578	1578

Tabell 6.4 Sannsynlighet for deltakelse i ulike organisasjonstyper ut fra yrkesklasse, kontrollert for kjønn og alder. Logistisk regresjonsanalyse

	Idrett	Kultur og fritid	Velferd	Samfunnsrettede	Velforeninger, nærmiljø og bolig	Arbeidsliv	Tro og livssyn
Arbeiderklasse	(ref.)	(ref.)	(ref.)	(ref.)	(ref.)	(ref.)	(ref.)
Nedre middelklasse	-0,01	-0,03	0,20	0,11	-0,00	-0,41	-0,18
Øvre middelklasse	0,03	-0,07	0,10	0,31	0,20	-0,27	-0,12
Eliten	0,37*	0,02	0,72***	0,88***	0,31	-0,27	0,22
Kjønn (kvinne)	-0,44**	-0,00	0,56***	-0,12	-0,43**	-0,57*	0,43
Alder	-0,02***	0,01	0,00	-0,00	0,01	-0,02*	0,02*
Konstant	-0,19	-1,85***	-3,40***	-2,36***	-1,26***	-1,12*	-4,37***
n	1578	1578	1578	1578	1578	1578	1578

Tabell 6.5 Sannsynlighet for deltakelse i ulike typer arbeidsoppgaver ut fra yrkesklasse, kontrollert for kjønn og alder. Logistisk regresjonsanalyse (logit)

	Styrearbeid	Adm. kontor	Transport	Trener	Dugnad	Innsamling	Nettsidearbeid
Arbeiderklasse	(ref.)	(ref.)	(ref.)	(ref.)	(ref.)	(ref.)	(ref.)
Nedre middelklasse	0,20	0,72***	-0,09	-0,08	-0,11	-0,52	0,84*
Øvre middelklasse	0,19	0,53**	0,07	0,40	-0,12	0,17	0,81**
Eliten	0,60***	0,74***	0,46	0,37	0,30*	0,42	0,76*
Kjønn (kvinne)	-0,32*	-0,08	-0,37	-0,30	-0,45***	0,59**	0,18
Alder	0,00	0,00	0,00	-0,03***	-0,01	0,00	-0,02*
Konstant	-1,28***	-2,09***	-2,49***	-0,78	0,23	-3,63***	-2,94***
n	1578	1578	1578	1578	1578	1578	1578

Tabell 6.5 Fortsatt

	Infoarb	Omsorg	Annet
Arbeiderklasse	(ref.)	(ref.)	(ref.)
Nedre middelklasse	0,37	0,47	-0,16
Øvre middelklasse	1,05**	0,50	0,02
Eliten	1,33***	0,93***	-0,45
Kjønn (kvinne)	-0,13	0,33	0,37*
Alder	-0,01	0,02**	-0,01
Konstant	-3,18***	-4,68***	-2,50***
n	1578	1578	1578

Litteratur

- Bekkers, Rene (2007): Intergenerational Transmission of Volunteering. *Acta Sociologica*, 50 (2): 99–114.
- Bourdieu, Pierre (1984): *Distinction*. Cambridge: Harvard University Press.
- Bourdieu, Pierre (1993): *Language and Symbolic Power*. Oxford: Polity Press.
- Bourdieu, Pierre (1996): *The State Nobility*. Cambridge: Polity Press.
- Dean, J. (2016). Class Diversity and Youth Volunteering in the United Kingdom: Applying Bourdieu's Habitus and Cultural Capital. *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*. 45(15): 95–113
- Eimhjellen, Ivar og Sveinung Arnesen (2018): *Organisasjonsengasjement blant innvandrere*. Bergen/Oslo: Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor.
- Eimhjellen, Ivar, Kari Steen-Johnsen, Bjarte Folkestad og Guro Ødegård (2018): Changing Patterns of Volunteering and Participation, s. 25–65 i Enjolras, Bernard og Kristin Strømsnes (red.), *Scandinavian Civil Society and Social Transformations: The Case of Norway*. Cham, Sveits: Springer International Publishing AG.
- Faber, Stine Thidemann, Annick Prieur, Lennart Rosenlund og Jakob Skjøtt-Larsen (2014): Nye tider – nye klasseskel, s. 68–98 i Hansen, Christian Sandbjerg (red.), *Sosialt rom, symbolsk makt*. København: Forlaget Hexis. *Sosialt rom, symbolsk makt*.
- Fladmoe, Audun, Ivar Eimhjellen, Karl Henrik Sivesind og Sveinung Arnesen (2019): *Frivillighetens grunnfjell: Hvem gir mest tid og penger til frivillige organisasjoner?* Bergen/Oslo: Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor.
- Fladmoe, Audun, Karl Henrik Sivesind og Daniel Arnesen (2018): *Oppdaterte tall om frivillig innsats i Norge, 1998–2017*. Bergen/Oslo: Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor.

- Folkestad, Bjarte, Dag Arne Christensen, Kristin Strømsnes og Per Selle (2015): *Frivillig innsats i Noreg 1998–2014*. Bergen/Oslo: Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor.
- Geier, Preben og Knut Håkon Grini (2018): *Brattere trapp til lønnstoppen*. SSB.
- Hansen, Marianne Nordli (1995): *Class and Inequality in Norway*. Oslo: Institutt for samfunnsforskning.
- Hansen, Marianne Nordli, Magne Flemmen og Patrick Lie Andersen (2009): *The Oslo Register Data Class Scheme (ORDC). Final Report from the Classification Project*. Department of Sociology and Human Geography, University of Oslo.
- Musick, Marc A. og John Wilson (2008): *Volunteers: A social profile*. Bloomington and Indianapolis: Indiana University Press.
- Mustillo, Sarah, John Wilson og Scott M. Lynch (2004): Legacy Volunteering: A Test of Two Theories of Intergenerational Transmission. *Journal of Marriage and Family*, 66 (2): 530–541.
- Rosenlund, Lennart (2000): *Social Structures and Change: Applying Pierre Bourdieu's Approach and Analytical Framework*. Working Papers from Stavanger University College:
- Salvanes, Kjell G. (2017): Inntektsforskjeller og sosial mobilitet i Norge, s. 64–75 i Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (red.), *Oppvekstrappporten 2017. Økte forskjeller – gjør det noe?*
- Savage, Mike (2015): *Social Class in the 21st Century*. UK: Penguin Random House.
- Sieben, Sven og Clemens M. Lechner, (2019): Measuring Cultural Capital through the number of books in the household. *Measurements Instruments for the Social Sciences*. 1:1
- SSB (2018a): *Sterk formuesøkning, større ulikhet*.
- SSB (2018b): *Svak inntektsvekst og stabil inntektsfordeling*.
- Toft, Maren og Magne Flemmen (2019): Var klassesamfunnet noen gang på hell i Norge?. *Norsk sosiologisk tidsskrift*, 3 (2).
- Veal, Anthony J. og Geoff Nichols (2017): Volunteering and Income Inequality: Cross-National Relationships. *Voluntas* (28).
- Wilson, John (2000): Volunteering. *Annual Review of Sociology*, 26 (1): 215–240.

Wollebæk, Dag, Synne Sætrang og Audun Fladmoe (2015): *Betingelser for frivillig innsats. Motivasjon og kontekst*. Bergen/Oslo: Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor.

Ødegård, Guro, Anders Bakken og Åse Strandbu (2016): *Idrettsdeltakelse og trening blant ungdom i Oslo: Barrierer, frafall og endringer over tid*. Bergen/Oslo: Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor.

Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor

Rapport 2020:1

<p>Forfatter/Author Ivar Eimhjellen og Audun Fladmoe</p>
<p>Tittel/Title: Frivillighet, klasse og sosial ulikhet. Norsk frivillighet i klasseperspektiv Volunteering, class and social inequality. Norwegian volunteering in a class perspective</p>
<p>Sammendrag</p> <p>Hittil har forskningen på ulikhet i frivillig deltakelse basert seg på enkle indikatorer som høyeste utdanningsnivå, inntekt og sosiale nettverk. Det mangler studier som tar i bruk et eksplisitt klasseperspektiv på disse temaene, der ulike former for ressurser blir knyttet til sosial klasse og sosial posisjon, eller frivillig innsats kan være et uttrykk for klassetilhørighet.</p> <p>Ved hjelp av survey-data fra den norske befolkningen undersøker vi i denne studien mer detaljert sammenhengen mellom deltakelse i ulike former for frivillig arbeid og en rekke enkeltindikatorer utover de «vanlige», som hvilket fagområde man har sin høyeste utdanning fra, foreldres utdanning og ulike mål på inntekt og nettverk. I tillegg undersøker vi sosial ulikhet i frivilligheten i et mer eksplisitt klasseperspektiv og med andre metoder enn det som er gjort før.</p> <p>Analysene viser at studenter og personer som har sterke nettverk, har høyt utdanningsnivå eller vokste opp i et hjem med mange bøker, er mer tilbøyelige enn andre til å delta i frivillig arbeid. Høyt utdannede er overrepresentert i mange deler av frivilligheten. De utfører også oftere enn andre oppgaver knyttet til styrearbeid, administrasjon og kommunikasjon, mens den tradisjonelle dugnaden tiltrekker seg både lavt og høyt utdannede. Det å ha mange nære venner henger særlig tett sammen med frivillig deltakelse på tro- og livssynsfeltet, mens betydningen av kjennskap til ressurssterke personer er særlig tett knyttet til frivillig innsats på arbeidslivsfeltet.</p> <p>Vi finner at personer i eliteyrker er overrepresentert som frivillige, mens personer i arbeiderklasseyrker deltar i mindre grad. Eliten er særlig overrepresentert som frivillige innen idrettsorganisasjoner, velferdsorganisasjoner og samfunnsrettede organisasjoner og gjør oftere styre- og administrasjonsarbeid. Omsorgsarbeid, nettsidearbeid og annet informasjonsarbeid er mindre vanlig blant arbeiderklassen.</p> <p>Vi finner også sammenhenger mellom frivillig arbeid og ulike kapitalformer (økonomiske, kulturelle og sosiale). Frivillig arbeid innenfor utdanningsorganisasjoner og internasjonale organisasjoner har det høyeste statuspreget sammenlignet med andre organisasjonstyper. Frivillig arbeid for rettighets- og støtteorganisasjoner er sterkere knyttet til kulturell enn til økonomisk og sosial kapital, mens idrettsfrivillighet er sterkere knyttet til økonomisk og sosial kapital enn til kulturell kapital. Omsorgsarbeid er sterkere knyttet til kulturell enn til sosial og økonomisk kapital, mens treneroppgaver er sterkere knyttet til økonomisk og sosial kapital. Funnene tyder altså på at frivillig deltakelse i Norge til en viss grad er preget av klasseskiller.</p>
<p>Emneord Frivillig arbeid, ulikhet, sosiale posisjoner, klasse, kapitalformer</p>
<p>Summary Existing research on inequality in volunteering is based on single indicators such as education level, income, and social network. Few studies have used a class perspective to examine these phenomena, in</p>

which different types of resources are linked with social class and position, or in which volunteering is an expression of class.

Using survey data on the Norwegian population, in this study, we investigate more thoroughly the link between different forms of participation and a number of single indicators beyond the traditional ones: education field; parents' education level; income indicators; and social network. Additionally, we use a more explicit class perspective and new methods to analyze volunteering.

The analyses show that students and individuals who have strong networks, have high levels of education, or grew up in a home with many books are more likely to volunteer. The highly educated are overrepresented in many types of organizations and are also more likely to serve on organizational boards and do administrative and communication tasks, while traditional dugnad (volunteer work) attracts both the highly educated and lesser-educated. Having many friends is connected in particular to participation within religious organizations, while having access to resourceful individuals through one's network is connected particularly with volunteering within labor unions and vocational organizations.

We find that individuals in elite occupations are overrepresented as volunteers, while individuals from the working class are underrepresented. Elites particularly are overrepresented within sports, welfare, and civic organizations, and more often serve on organizational boards and do administrative tasks. Care work, website management, and communication are less common within the working class.

We also found connections between volunteering and forms of capital (economic, cultural, and social). Volunteering for educational and international organizations has the highest class status compared with other organizational categories. Volunteering for rights-based and social-support organizations is related more to cultural capital, while volunteering for sports organizations is related more to economic and social capital. Care work also is related more to cultural capital, while coaching is related more to economic and social capital. These findings indicate that volunteering in Norway, to some degree, is marked by class divisions.

Index terms

Volunteering, inequality, social positions, class, forms of capital

Hittil har forskningen på ulikhet i frivillig deltakelse basert seg på enkle indikatorer som høyeste utdanningsnivå, inntekt og sosiale nettverk. Det mangler studier som tar i bruk et eksplisitt klasseperspektiv på disse temaene, der ulike former for ressurser blir knyttet til sosial klasse og sosial posisjon, eller frivillig innsats kan være et uttrykk for klassesilhørighet.

Ved hjelp av survey-data fra den norske befolkningen undersøker vi i denne studien mer detaljert sammenhengen mellom deltakelse i ulike former for frivillig arbeid og en rekke enkeltindikatorer utover de «vanlige», som hvilket fagområde man har sin høyeste utdanning fra, foreldres utdanning og ulike mål på inntekt og nettverk. I tillegg undersøker vi sosial ulikhet i frivilligheten i et mer eksplisitt klasseperspektiv og med andre metoder enn det som er gjort før.

Analysene viser at studenter og personer som har sterke nettverk, har høyt utdanningsnivå eller vokste opp i et hjem med mange bøker, er mer tilbøyelige enn andre til å delta i frivillig arbeid. Høyt utdannede er overrepresentert i mange deler av frivilligheten. De utfører også oftere enn andre oppgaver knyttet til styrearbeid, administrasjon og kommunikasjon, mens den tradisjonelle dugnaden tiltrekker seg både lavt og høyt utdannede. Det å ha mange nære venner henger særlig tett sammen med frivillig deltakelse på tro- og livssynsfeltet, mens betydningen av kjennskap til ressurssterke personer er særlig tett knyttet til frivillig innsats på arbeidslivsfeltet.

ISBN (print): 978-82-7763-652-8
ISBN (online): 978-82-7763-653-5

ISSN (print): 1891-2168
ISSN (online): 1891-2176

Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor
c/o ISF
Munthes gate 31
Pb. 3233 Elisenberg
0208 Oslo

www.sivilsamfunn.no